

ים המלח

שפה לכיתה ה'

מדריך למורה

חברת טעונה גניזה

תוכן העניינים

3	יחידה מס' 1 (שני שיעורים)
4	שיעור ראשון
	פתיחה הכוללת שיח כיתתי
	1. ארגון מידע במארגן גרפי
	2. הכנות וטקסט לקריאה
	3. שיח בעקבות קריאה
15	שיעור שני
	1. פתיחה ובה שיח כיתתי והשלמת המארגן הגרפי.
	2. משימות הכנה עצמית בכיתה
	3. שיעורי בית
21	יחידה מס' 2 (שיעור כפול)
22	שיעור ראשון
	1. פתיחה הכוללת חידה ושיח
	2. פתרון החידה ושיח
	3. הצגת המפות ושיח
	4. קריאת טקסט על פי המקורות וקישור לערכים יהודיים
	5. שיח כיתתי בעקבות קריאה
30	שיעור שני: הנגדה
	1. פתיחה: מהי הנגדה
	2. הרחבה: הדגמות של הנגדה בדרך חווייתית
	3. תרגול, סיכום ואפשרות העמקה/יישום.
35	יחידה מס' 3 (שני שיעורים)
36	שיעור ראשון
	1. הכנה למטלת כתיבה: מהו מכתב
	2. דוגמה למכתב
	3. רכיבי כתיבה מתאימים לסוגה
39	שיעור שני
	1. כתיבת מכתב: מכתב טיעון הרחבה
	2. הערכת הכתיבה
47	יחידה מס' 4 (שני שיעורים)
48	שיעור ראשון
	1. פתיח – היכרות עם טקסט מפעיל באמצעות שלטים ושיח כיתתי
	2. טקסט מפעיל על אודות ים המלח
	3. פעילויות
	4. משימת כתיבה ושיתוף התלמידים
57	שיעור שני
	1. קריאת טקסט מידעי על שימושי המלח ושיח
	2. פעילויות הבנה
	3. בחירה של טקסט נוסף ופעילויות בעקבותיו
69	יחידה מס' 5 (שני שיעורים)
70	שיעור ראשון
	שאלון / מבדק
72	שיעור שני
	1. פעילויות סיום המסכמות את הנושא
	2. הערכה חלופית

יחידה מס'

1

(שני שיעורים)

שיעור ראשון

מבנה השיעור

1. פתיחה ושיח כיתתי
2. ארגון מידע במארגן גרפי
3. הכנות וטקסט לקריאה
4. שיח בעקבות קריאה

1. פתיחה ושיח כיתתי

■ מטרת הפתיחה והשיח שבעקבותיה היא לגייס ידע עולם קודם או לשער השערות. זאת, כדי ליצור עניין וסקרנות לקראת היחידה.

לפניכם שתי אפשרויות לפתיחת היחידה (הטרם). בחרו אחת מהן.

- א. פתיחה קצרה: הצגת תמונה/תמונות, שיח כיתתי וקריאת הטקסט;
- ב. פתיחה ארוכה (המקנה כלים לקריאת טקסט): הצגת תמונה, הקרנת הסרטון, שיח כיתתי, סיכום השיח בעיגולי מידע, קריאת הטקסט.

א. פתיחה קצרה

– לפניכם כמה תמונות להצגה לתלמידים.

נוף בים המלח כולל איזור המלונות

נוף ים המלח לכיוון הרי מואב

מפעלי ים המלח

בריכות לאיסוף המלח

- לאחר הצגת התמונות לתלמידים ערכו שיח כיתתי על התמונות.
- לרשותכם ולבחירתכם מקבץ שאלות לדיון:

שאלה	הנחיות למורה	הישגים נדרשים
1. מה רואים בתמונה?	כוונו את התלמידים לתשובות מלאות (תשובות שבנויות ממשפטים תחביריים שלמים). מומלץ לכתוב את תשובות התלמידים על הלוח. (בהמשך מובא מודל עיגולי החפיפה לכתיבת התשובות).	הישג 1: השתתפות בשיחה ובדיון תוך הקשבה ותגובה הולמת לדברי אחרים הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על הכתוב, על איורים, על תצלומים וצלמויות, על מפות ועל גרפים ממדי הבנה: הבנת המשמעות הגלויה – איתור פרטי מידע מפורשים
2. האם אתר זה מוכר לכם?	השאלה כאן מיועדת להעלות ידע אישי של התלמידים על סמך היכרות עם המקום.	
3. מי מכם ביקר באזור זה ומה ראיתם?		
4. נסו לזהות איזה ים או מקור מים רואים בתמונה.		הישג 5: דליית מידע מכמה מקורות בהתאם למטרות הלימודיות
5. על מה, לדעתכם, מלמד שמו?		הבחנה בקשרי משמעות בין מילים
6. מה אתם יודעים על ים המלח?		
7. מה מייחד אותו ואת האזור שבו הוא נמצא משאר הימים בארץ? הסתמכו על ידע קודם.		הפקת מידע ממקורות מגוונים
8. מה הייתם רוצים לדעת על ים המלח?	העלאת השערות ונושאי עניין אצל התלמידים.	
9. אילו תמיהות מעוררות בכם תמונות אלה?	כוונו את התלמידים לפרטים השונים בתמונות: נופי ים המלח, אזורים חשופים באזור ולחופי הים הבוציים שעל גדתו.	הצגת טיעון על נושא, טקסט או סוגיה תוך העלאת נימוקים רלוונטיים לביסוס הטיעון

המלצה: כתבו על הלוח ברשימה פתוחה את תשובות התלמידים ואת השאלות שעליהן התלמידים מצפים למצוא תשובות בטקסט.

■ הערה: מורים שבחרו באפשרות המקוצרת יכולים לעבור מכאן ישירות לקריאת הטקסט.

ב. פתיחה ארוכה

- שימוש תמונה / תמונות המופיעה באפשרות א.
 - הצגת הסרטון המצורף.
- <https://www.youtube.com/watch?v=C-o4hxqpTE0&authuser=0> זהו סרטון המתעד את נהר הירדן בחלק הנשפך לים המלח. אומר מפיק הסרטון עמית מנדלסון: "הנופים שם מרשימים מאוד, עם קניונים בעומק של עשרות מטרים, אך האזור סגור למטיילים, ורק באישור מיוחד של הצבא הותר לנו לבקר שם."
- לאחר הצגת תמונה / תמונות והסרטונים לתלמידים מומלץ מאד לערוך שיח כיתתי בנושא. לרשותכם ולבחירתכם מקבץ נקודות ושאלות לשיח.
- שאלות לשיח כיתתי

שאלה	הנחיות למורה	הישגים נדרשים
1. מה למדתם מן הצפייה בסרטון?	כוונו את התלמידים לתשובות מלאות. מומלץ לכתוב את תשובות התלמידים על הלוח (בהמשך מובא מודל עיגולי החפיפה לכתיבת התשובות). ניתן לכוון את התלמידים בעזרת מילות המפתח: מי, מה, איך, מתי, מדוע והיכן.	הישג 1: השתתפות בשיחה ובדיון תוך הקשבה ותגובה הולמת לדברי אחרים הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על הכתוב, על איורים, על תצלומים וצלמויות, על מפות ועל גרפים
2. אילו פרטים חדשים על ים המלח נוספו לכם כעת?		דליית מידע מכמה מקורות בהתאם למטרות הלימודיות
3. אילו הבדלים בולטים בין זרימת הנהר בתחילת הסרטון לבין סופו, בשפך לים המלח?		הישג 5: הבנת קשרים לוגיים שאינם מפורשים בטקסט, לרבות רצף כרונולוגי הישג 4: הבנת המשמעות הסמויה בטקסט: הסקת מסקנות, קישור לידע עולם כללי
4. אילו שינויים ראיתם בנוף לאורך מסלול הזרימה?		הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט
5. באיזה אזור גיאוגרפי ממוקם, לדעתכם, ים המלח?		הישג 5: הפקת מידע מכמה מקורות בהתאם למטרות הלימודיות
6. אילו פרטים נוספים הייתם רוצים לדעת על ים המלח?	העלאת השערות ושאלות בנושא	
7. אילו שאלות התעוררו בכם בעקבות הצפייה בתמונה/ות ובסרטון?		

■ מומלץ לכתוב על הלוח את תשובות התלמידים.

2. ארגון מידע במארגן גרפי

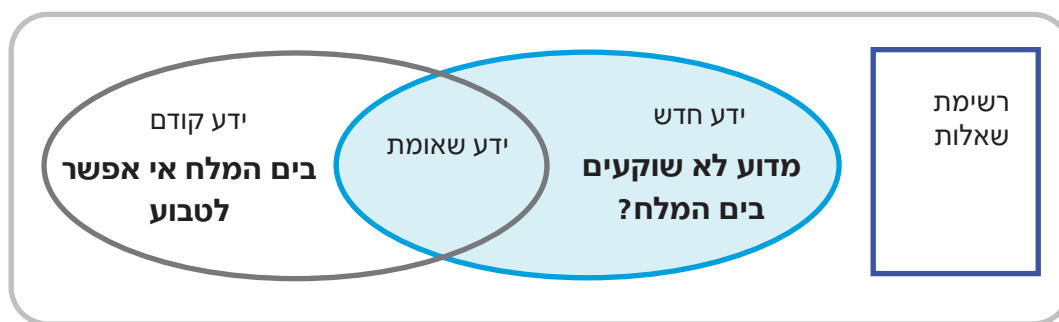
תוכלו להשתמש במארגן גרפי בצורת עיגולי חפיפה להצגת המידע על הלוח (ראו דוגמה להלן).

מהו מארגן גרפי – כלי המסייע לארגן את המידע הקיים אצל התלמיד בדרך חזותית המבליטה את הידע הקיים, ומאפשרת לו ליצור הקשרים אל המידע החדש. ארגון גרפי מכין את התלמיד לקריאת הטקסט. (מארגן גרפי הוא דרך היצג ויזואלית המדגימה יחסים בין עובדות, מושגים או רעיונות. מארגן גרפי מנחה את חשיבתו של הלומד במטרה שימשיך וימלא את המפה הוויזואלית או התרשים.)

מטרת שימוש התלמידים במארגן הגרפי: ארגון הידע הקיים והידע החדש שהתקבל בעקבות צפייה בטקסט החזותי.

אופן השימוש:

- כתבו את הידע הקודם של התלמיד בעיגול השמאלי של המארגן הגרפי.
- בצד ימין של העיגול ערכו רשימה של שאלות ששאלו התלמידים.
- לאחר קריאת הטקסט מומלץ לחזור ולהשלים בעיגול הימני את הידע החדש שנוסף.
- ידע קודם שאומת בטקסט אפשר לכתוב בחלק החופף בין שני העיגולים.
- ידע קודם שהופרך ניתן למחוק.
- מתחו קווים בין רשימת השאלות שמחוץ לסכמה לבין הידע התואם להן, הכתוב בחלק הימני.
- שאלות ללא מענה אפשר להקיף במעגל ולהשלים אותן בשיעורים הבאים, בהמשך היחידה.

הנחיות למורה	הישגים נדרשים
ניתן להשתמש בדגמים שונים מהדגם שהוצע למעלה.	הישג 2: התלמידים ילמדו לאסוף ולמייין את המידע המתאים להם ולארגן אותו בדרך שתאפשר שימוש יעיל במידע זה בהמשך. הישג 4: פיתוח היכולת של הלומדים לשלב מידע נבחר בידע קודם המצוי ברשותם ולעבדו ליצירה וייצוג של ידע חדש הישג 5: פיתוח היכולת של הלומדים להציג את המידע בדרך בהירה ומשכנעת, ולהפיצו בעזרת האמצעים הטכנולוגיים העומדים לרשותם

3. הכנות וטקסט לקריאה

הנחיות לפני קריאה

- לפני קריאת הטקסט כווננו את התלמידים לרכיבי הטקסט וכן לשאלות שנשאלו בשיח המקדים.
- מומלץ לקרוא את הכותרת הראשית ואת כותרות המשנה.
- שאלו את התלמידים: האם לדעתכם המידע שאתם עומדים לקרוא יענה על השאלות שהועלו קודם בכיתה?
- מומלץ להציע לתלמידים לסמן בעזרת מדגש זרחני (מרקר) מילים לא מובנות שהם נתקלים בהן במהלך הקריאה.
- הטקסט לקריאה ארוך, ויש להפעיל שיקולי דעת לאפשרויות הקריאה: *
א. אם המורה בוחר לקרוא לתלמידים, מומלץ לחלק את הטקסט ולשלב השלמת סכמת המידע תוך כדי הקריאה. אפשרות כזו יכולה לעזור לתלמידים, שמידע המוגש להם במנות קטנות עשוי לעזור להם להתגבר על קשיים.
- ב. אם המורה נותן לתלמידים לקרוא את הטקסט בעצמם, יש להפנות אותם לקריאה ממוקדת: היעזרו בכותרות המשנה ובחנו באילו קטעים יהיו התשובות על השאלות שהועלו בשיח המקדים. אפשר להציע להם לעצור לאחר כל פסקה ולשאל את עצמם: על מה מדובר? (נושא הפסקה), מהו הרעיון המרכזי בפסקה זו?

* הפניה לתכ"ל דרכי קריאה שונות למטרות שונות ולעולמות שיח שונים, עמוד 75

* הפניה לתוכנית הלימודים תשס"ג טקסטים למטרות מידוע, עמוד 42. טקסט מידעי – לימודי, עמוד 26–27,

* הפניה לתכ"ל, לקראת פרשנות הטקסט ונקיטת עמדה כלפיו, עמוד 76

ים המלח

רבים מכם שמעו בוודאי על הר האוורסט בהימליה, ההר הגבוה ביותר בעולם. זוהי, ללא ספק, אחת מנפלאות הבריאה אשר רובנו יכולים לראות רק בתמונות ולהתפעל מהן מרחוק. האם ידעתם שהשיא העולמי ההפוך ממנו – המקום הנמוך ביותר בעולם, נמצא ממש כאן, אצלנו, ואנו יכולים לבקר בו בכל עת?

ים המלח תמונה מהחלל

הר האוורסט הנמצא ברכס ההימליה

א. נעים להכיר: ים המלח

1 ים המלח הוא אגם גדול הנמצא בחלקה המזרחי של ארץ ישראל, במקום הנמוך ביותר בעולם, בעומק של כ-400 מטר מתחת לגובה פני הים. במרכזו של האגם עובר הגבול בין ישראל לירדן. כפי שניתן להבין משמו, מי האגם מלוחים מאוד, יותר ממי ים רגילים: ריכוז המלחים בו גבוה פי עשרה מריכוז המלחים בים התיכון.

5 אלים המלחזורמים מים מנהרות הירדן והירמוך, ומנחלים נוספים באזור. למי הנחלים אין דרך להמשיך ולזרום ממנו והלאה מכיוון שים המלח הוא אגם סגור (ובשם אחר: ימה) שאין לו מוצא אל ים נוסף, וכל המים שמגיעים אליו נעצרים ומצטברים בו.

אם כך, כיצד אינו עולה על גדותיו? ים המלח שוכן באזור מדברי חם ויבש, שבו השמש יוקדת בחוזקה וגורמת למים להתאיד. מי הים מתאיידיים אך המלחים המצויים בהם אינם מתאיידיים אלא שוקעים בקרקעית ומצטברים בה, וכך עולה רמת המליחות במים עוד ועוד.

בוץ רפואי מים המלח

15 ים המלח מכונה גם **ים המוות**. זאת מפני שרוב בעלי החיים הימיים אינם מסוגלים לחיות בסביבה כל כך מלוחה. רק חיידקים, אמבות ואצות ים מיוחדים מצליחים לשרוד במימיו המלוחים. עם זאת, חשיבותו של ים המלח רבה מאוד, ותרומתו בתחומים שונים גדולה.

ב. איכות חיים בים המוות

1 חופי ים המלח עשירים במינרלים המצטברים בהם, וידועים כבעלי סגולות רפואיות נדירות. מינרלים הם קבוצה של חומרים שיצורים חיים נזקקים להם לשם פעילותם התקינה. חופיו של ים המלח אינם חוליים כרבים מחופי הים התיכון. ואינם מלאים באבנים כמו בכינרת. בחופי ים המלח מצוי בוצ שחור וסמך בשפע. הבוצ הייחודי, אשר אנשים נוהגים למרוח בו את גופם, עשיר אף הוא במינרלים ונחשב לבעל תכונות רפואיות המועילות מאוד לבריאותם של חולים במחלות פרקים ובמחלות עור שונות.

גם האוויר באזור ים המלח נחשב לבריא במיוחד, הודות לריכוז החמצן הגבוה שבו ולגז הברום* המצוי בו ברמות גבוהות מהרגיל. חולים הסובלים מבעיות נשימה יפיקו תועלת רבה משהייה באוויר האזור. זאת ועוד, רמת הקרינה במקום נמוכה ביותר: הערפל הנוצר מהתאיידות המים מסנן את קרני השמש ומפחית את השפעתן המזיקה. כך יכולים המבקרים ליהנות משהייה ממושכת באוויר הפתוח ללא סכנת כוויות ומחלות עור.

מסיבות אלה ממליצים רופאים רבים על שהייה בים המלח, ולכן הוקמו בתי מלון 15 על שפת הים. אלפי מבקרים מהארץ ומרחבי העולם מגיעים מדי שנה בשנה לרחוץ בים המלח, והתיירות באזור משגשגת ביותר.

ג. ים המלח – אתרים סביב לו

מלונות על חוף ים המלח

1 נוסף על מעלותיו הרפואיות, יש באזור אתרים נוספים הזוכים למספר רב של מבקרים בשנה.

הידוע שבהם הוא קומראן – אתר ארכאולוגי השוכן סמוך לשפך נחל קומראן אל ים המלח. המקום התפרסם במיוחד בשל מגילות עתיקות שנמצאו בו. היה זה 5 בשנת תש"ו, כאשר נער בדואי רדף אחרי עז תועה שנקלעה לתוך מערה. הוא זרק אבן לתוך המערה בניסיון להוציא את העז, והאבן פגעה בכד חרס עתיק ומסתורי. הנער נכנס למערה ומצא כי במערה כדי חרס שבתוכם חבויים כתבי יד ומגילות קלף. תגלית זו הובילה למציאת כמעט אלף כתבי יד ומגילות במקום. לאחר גילוי המגילות נערכה חפירה ארכאולוגית באתר, ונמצאו בו, בין השאר, שרידי יישוב יהודי 10 משגשג שהתקיים באזור לפני כאלפיים שנה.

שמורת הטבע עין גדי

מערות קומראן

אתר נוסף המושך אליו מבקרים רבים הוא שמורת הטבע עין גדי. בשמורה נובע מעיין, ונמצאו בה שרידי עיר עתיקה אשר שכנה לחופו המערבי של ים המלח. בתחומה של השמורה זורמים גם שני נחלי איתן – נחלים השופעים מים לאורך כל השנה: נחל דוד ונחל ערוגות. כמויות המים הזורמים בנחלי עין גדי הופכות את האזור לנווה

15 מדבר המהווה מוקד משיכה לבעלי חיים רבים ושונים. כמו כן נמצא בעין גדי הריכוז הגדול ביותר בארץ של עצים טרופיים, חלקם נדירים ביותר. בשמורה יש מספר רב של מסלולי הליכה ברמות קושי שונות – ממסלול למשפחות ועד מסלול למיטיבי לכת.

ליד השמורה נחשפו שרידי בית כנסת עתיק שנבנה לפני כ-1700 שנה, והוא מהווה 20 אתר חשוב באזור זה.

הר סדום אף הוא מושך תיירים לאזור ים המלח. הר סדום הוא למעשה גוש מלח עצום שממנו ניתן לצפות על אזור ים המלח ועל רכס הרי מואב שבממלכת ירדן השכנה. סלעי המלח שמהם מורכב ההר רגישים מאד למגע מים, וכאשר יורד באזור גשם, הוא מְמַס אותם ויוצר מערות וצורות מרתקות. הכניסה 25 למערות אלו מסוכנת ואסורה.

ד. מפעלי ים המלח

1 ייחודיותו של ים המלח תורמת גם להתפתחות מפעלי תעשייה חשובים באזור. כאמור, הרכב המים של ים המלח שונה ממי ים רגילים. במי ים המלח מצטברים מינרלים חשובים בכמות רבה כמו מגנזיום, סידן, ברום ואשלגן. ייתכן שלא את כל השמות הללו אתם מכירים, אך הם חשובים מאוד ושימושיים ביותר בתעשייה, ולכן 5 הוקמו בקרבת הים "מפעלי ים המלח".

מפעלים אלו נוסדו לפני עשרות שנים, ותפקידם להפיק את החומרים מן המים ולשווק אותם לחברות העוסקות בתחומים שונים: אלקטרוניקה, תרופות, טיפוח, הדברה, ייצור כלי תחבורה ועוד.

מפעלי ים המלח

ה. הים הנעלם

- 1 בשבעים השנים האחרונות מצוי מפלס המים של הים המלח בירידה ניכרת. לאורך התקופה נרשמה נסיגה של כמעט ארבעים מטרים בגובה המים. חלקו הדרומי של הים התייבש כמעט לחלוטין וצורת הכינור המפורסמת של הים הצטמקה ללא הכר. הסיבה העיקרית לכך היא, שכמות המים שזרמה אל הים מנהר הירדן ומנהר הירמוך התמעטה מאוד.
- 5 את מעבר המים מנהר הירדן אל הים המלח עצר סכר דגניה. ואילו נהר הירמוך, המשמש את תושבי ממלכת ירדן לחקלאות ולתעשייה, אינו זורם עוד לים המלח. סיבה נוספת לירידת המפלס היא שאיבת מי הים על ידי המפעלים השוכנים לחופיו. מסתבר כי בהפקת החומרים מים המלח יש גם נזק ולא רק תועלת.

מדוע ירידת המפלס מדאיגה אותנו?

- 10 ירידת המפלס המצטברת גורמת לשינויים גדולים ולתופעות מסוכנות: יצירת בולענים – בעקבות ירידת מפלס המים המלוחים זורמים מי התהום אל מתחת לפני הקרקע וממיסים את שכבות המלח. עם הזמן נוצרים חללים גדולים מתחת לפני הקרקע, עד ששכבת הקרקע העליונה קורסת בבת אחת ומתמוטטת אל תוך החללים. התמוטטות הקרקע עלולה לקרות באופן פתאומי, והיא מסוכנת ביותר מאחר שהיא
- 15 'בולעת' לתוכה את כל הניצב מעליה. עד היום דווח על מספר מקרי נפילה אל בולענים בארץ, ומספרם של הבולענים הולך ועולה מדי שנה בשנה. כיום יש יותר משלושת אלפים בולענים באזור הים המלח.
- ירידת המפלס גורמת גם לנסיגת חופים ולהתרחקותם מאזורי המגורים וחופי הרחצה. נסיגה זו מקשה על הפעלת חופי הרחצה. בצפון הים המלח ובמערבו ניתן
- 20 לראות את משטחי הבוץ הגדולים שנחשפו עקב זאת. כבישי האזור נפגעים אף הם מירידת המפלס, ובקרבת עין גדי אף התמוטטו גשרים.
- כל אלו גורמים נזקים רבים לחי ולצומח בסביבה ולשינויים גדולים בתפקוד השמורות.

תן דעתך...

- ים המלח הוא משאב טבע ייחודי שבו התברכה ארצנו, אך התערבותם הבלתי שקולה של בני האדם מְפַרָה את האיזון הטבעי, וגורמת לנזקים רבים.
- "בשעה שברא ה' את האדם, נטלו והחזירו על פני אילנות הגן, ראה מעשי כמה מתוקנים, תן דעתך שלא תחריב את עולמי..." (קהלת רבה פרשה ז, א' י"ג)

- ים המלח משמש אותנו בתחומים שונים. מה הם התחומים הללו? הדגימו את דבריכם.
- ציינו את הסיבות, ההשלכות והפתרונות לנסיגת הים המלח.
- למי מומלץ לבקר בים המלח?

4. שיח בעקבות קריאה

- מומלץ בשלב שלאחר הקריאה לחזור אל סכמת העיגולים ולנסות לרכז בה את הידע החדש שנוסף לתלמידים מהטקסט:
- משלימים בעיגול ימני את הידע החדש שנוסף. אם יש ידע קודם שאומת בטקסט, ניתן לכתוב אותו בחלק החופף בין שני העיגולים. אם יש ידע קודם שהופרך, נעביר עליו קו לסימון מחיקה.
- כעת אפשר למתוח קווים בין רשימת השאלות שמחוץ לסכמה לבין הידע התואם להן, הכתוב בחלק הימני.
- אם נותרו שאלות וציפיות ללא מענה, אפשר להקיף אותן במעגל ולהשלים אותן בשיעורים הבאים, בהמשך היחידה.
- מוצע לסיים כאן את השיעור, אך זוהי המלצה בלבד.

שיעור שני

מבנה השיעור

1. פתיחה ובה שיח כיתתי והשלמת המארגן הגרפי
2. משימות הכנה עצמית בכיתה
3. שיעורי בית

1. פתיחה הכוללת שיח כיתתי

בתחילה מומלץ לקיים דיון על הטקסט שנלמד בשיעור הקודם, לענות על שאלות שעדיין לא ניתנו עליהן תשובות ולהשלים בעזרתן את המארגן הגרפי. לצורך השיח הכיתתי מומלץ לבחור בשאלות ממאגר השאלות הנמצא בטבלה המצורפת. תוכלו להוסיף שאלות לפי בחירתכם. מומלץ להעלות את רמת השיח של התלמידים ולהנחות אותם להבהיר את תשובותיהם. אם ילדים מביעים את דבריהם במשפט קצר או לא מפורש דיו, מומלץ לשאול אותם למה התכוונו, לחזור על דבריהם ולשקף אותם. כך ישתכללו דרכי המבע של התלמידים.

שאלה	הנחיות למורה	הישגים נדרשים
1. ים המלח משמש אותנו בתחומים שונים, מה הם? הדגימו.	מומלץ לקבל מגוון תשובות ולכוון את התלמידים לדוגמאות נוספות בהסתמך על ידע העולם שלהם. ניתן לסייע לתלמידים הזקוקים לכך באמצעות הכוונה לפסקאות המתאימות.	הישג 4: קישור לידע עולם כללי הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט ממדי הבנה: 1 – איתור רעיונות מפורשים בטקסט
2. ציינו שתי סיבות לנסיגת ים המלח.		הישג 4: זיהוי קשרים לוגיים מפורשים בין חלקי הטקסט הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט ממדי הבנה: 1 – איתור הגדרות ורעיונות
3. בשורה 3 כתוב: "צורת הכינוי המפורסמת כמעט נעלמת." הסבירו.		הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט
4. מהו בולען? תארו בלשונכם כיצד נוצר הבולען.		הישג 2: תיאור והסבר של תופעות ותהליכים הישג 4: זיהוי קשרים לוגיים מפורשים בין חלקי הטקסט הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט ממדי הבנה: 1 – איתור רעיונות והסברים בטקסט

הישג 2: הבעת עמדה מנומקת על נושא או על סוגיה אם בוחרים שאלה זו כמטלת כתיבה: הישג 3: כתיבה הממוקדת בנושא או ברעיון ופיתוחם תוך שמירה על נקודת ראות מסוימת; ארגון רעיונות במבנים מתאימים: בעיות ופתרון. ממדי הבנה: 2 – הבנת רעיונות מרכזיים בטקסט	* תוכלו לבחור: שאלה זו יכולה להיות מטלת כתיבה או נושא לשיחה בכתה. אם בחרתם להפוך שאלה זו למטלת כתיבה, כתבו מכתב בקשה והצעה לממשלה. תוספת זו מהווה מטלת כתיבה טיעונית ברמה גבוהה והיא דורשת יצירתיות רבה.	5. בעיית הבולענים דורשת פתרונות מערכתיים. הציעו פתרונות מעשיים.
הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט, גיבוש עמדה אישית מנומקת על הטקסט הישג 2: הבעת עמדה בנושא שנוי במחלוקת וביסוסה תוך התייחסות לטיעונים שכנגד ממדי הבנה: 3 – הבעת עמדה מנומקת	בדיון הקבוצתי מקדו את התלמידים בשימור מול פיתוח – תועלת ונזק. כווננו את התלמידים להאזין לתשובות אחרים ולתת מקום גם לתשובות המנוגדות לדעתם האישית.	6. פעילי איכות הסביבה טוענים כי יש לסגור את מפעלי ים המלח. האם לדעתכם כדאי לעצור את תנופת התעשייה באזור? נמקו.
הישג 3: כתיבה הממוקדת בנושא או ברעיון ופיתוחם תוך שמירה על נקודת ראות מסוימת הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט ממדי הבנה: 2 – הבנת רעיונות מרכזיים בטקסט	שאלה פתוחה זו מאפשרת הרחבה בכיוונים שונים: המלצה רפואית, תיירותית או תעשייתית. כדאי להרחיב למשימת כתיבת המלצה על פי שלביה. לבחירה: מומלץ להמחזז המלצה זו בקטע דרמה ספונטני. לדוגמה: רופא ומטופל.	7. למי מומלץ לבקר בים המלח?

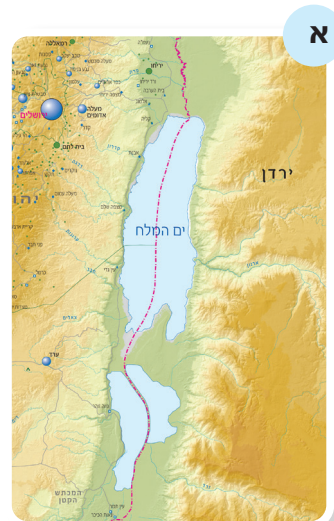
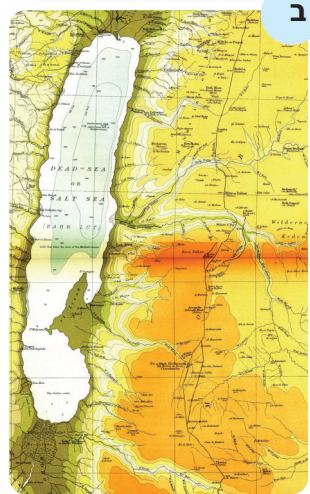
הנשיא רובי ריבלין בוחן בולען ליד ים המלח

2. משימות הכנה עצמית בכיתה

- לפניכם הצעות למשימות הכנה עצמית בכיתה.
- לרשותכם מקבץ של שאלות. אפשר ואף רצוי לבחור מתוך המקבץ שאלות מספר ולהתאימן לתלמידים השונים.
- מומלץ לעבור על תשובות התלמידים (לשאל או לעבור בין התלמידים הכותבים) ולבדוק בצוותא את הידע הנרכש.

שאלה	הנחיות למורה	הישגים נדרשים
1. בפסקה א' מובאים ניגודים. מה הם? מצאו בטקסט עוד שלושה זוגות של מילים מנוגדות.		הישג 8: הבחנה בקשרי משמעות בין מילים נרדפות והפיכות תוך הבנה משלבת ממדי הבנה: 2 – הבנת קשרים בין חלקי הטקסט
2. בשורה 8 כתוב: "אם כך, כיצד אינו עולה על גדותיו?" הסבירו: מדוע קיים חשש שמי הים יעלו על גדותיהם? ומהי הסיבה שהם אינם עולים על גדותיהם?		הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על הכתוב ועל המפות ממדי הבנה: 1ב – איתור הגדרות, הסברים ורעיונות
3. מדוע מכונה ים המלח בשם "ים המוות"? בחרו בתשובה הנכונה: א. על שם האנשים הרבים שטבעו בו למוות ב. כי המליחות הגבוהה של המים אינה מאפשרת לבעלי חיים וצמחיה להתקיים בו ג. מפני שאכילת מלח בכמות רבה מסוכנת לבריאות ד. מכיוון שצבעם של מי הים כהה ומדכא		הישג 4: הבנת המשמעות הגלויה של הטקסט, הבנת מילים בהקשר והבנת נושאים המפורשים ממדי הבנה: 1 – איתור הגדרות, הסברים ורעיונות
4. השלימו את המשפטים הבאים על פי הטקסט: הערפל באזור ים המלח נוצר מ____. הערפל גורם ל____.	מומלץ להדגיש בפני התלמידים את השימוש במילות הקישור.	הישג 4: הבנת המשמעות הגלויה של הטקסט הישג 8: הכרת תפקידיהן של מילות הקישור ודרכי השימוש בהן למטרות הבנה והפקה של טקסטים ממדי הבנה: 1 – זיהוי קשרים לוגיים; 2 – הבנת קשרים בין חלקי טקסט

הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על מפה, השוואה והנגדה ממדי הבנה: 3 – העלאת השערות בהסתמך על הכתוב; 3 – השוואה ואימות של מידע		5. בעמוד 9 מצורפות מפות. עיינו במפות המצורפות והשיבו על השאלות בהסתמך על המידע שקראתם בטקסט. א. איזו מן המפות היא המפה העתיקה יותר? לפי מה קבעתם זאת? ב. כיצד נראה ים המלח בעבר לעומת מראהו כיום? ג. בין אילו מדינות שוכן ים המלח?
הישג 5: הבחנה בין דעות לעובדות ממדי הבנה: 3 – הבחנה בין עובדה ודעה	מומלץ להזכיר לתלמידים כי עובדה עוסקת בדברים אמיתיים, הלקוחים מהמציאות; דעה עוסקת בדברים שהאדם חושב. שאלה זו יכולה גם להוות בסיס לדיון פתוח בכיתה, בעת עיסוק בשאלות שיש עליהן תשובה אחת בלבד.	6. בטקסט שקראתם מובאות דעות ועובדות רבות. א. עיינו בטקסט ומצאו משפט המכיל עובדה ומשפט המכיל דעה. ב. לפניכם כמה משפטים. סמנו ליד כל אחד מהם אם הוא משפט דעה או משפט עובדה. - האוורסט הוא ההר הגבוה ביותר בעולם. - כל אחד נהנה להירגע בים המלח. - מכל האתרים באזור ים המלח, עין גדי הוא האתר היפה ביותר. - עדיף לטפל בבעיות עור באמצעות שהייה בים המלח מאשר באמצעות מריחת משחות. - הרכב המים של ים המלח שונה מהרכב המים בימים אחרים.

3. שיעורי בית

לפניכם מקבץ שאלות לשיעורי הבית. באפשרותכם לבחור את מספר השאלות ולהתאימן ליכולות התלמידים השונים בכיתתכם.

שאלה	הנחיות למורה	הישגים נדרשים
1. בפסקה הראשונה והשנייה מוזכרים שני אתרים: הר האוורסט וים המלח. מה ההבדל ביניהם? מה משותף להם?		הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על הכתוב הישג 4: זיהוי יחסים לוגיים ויצירת הכללות ממדי הבנה: 2 – הבנת המשתמע מתוך הטקסט; יצירת הכללות
2. בפסקה ג שורה 3 כתוב: "הידוע שבהם הוא קומראן". למי הכוונה במילה שבהם ? למבקרים לאתרי התיירות לנחלים לארכאולוגים		הישג 4: הבנת המשמעות הגלויה של הטקסט; זיהוי מילים בהקשרן ממדי הבנה: 2 – הבנת מילים וביטויים מתוך ההקשר
3. כתבו נכון או לא נכון : א. ים המלח נשפך אל הים התיכון. ב. רמת המליחות בים המלח גבוהה פי עשרה ממליחות של מי ים רגילים. ג. מי ים המלח עשירים במינרלים. ד. אין ערפל באזור ים המלח.		הישג 4: הבנת המשמעות הגלויה של הטקסט ממדי הבנה: 1 – איתור הגדרות, הסברים ורעיונות
4. לפניכם מידע מחוברת שפרסמה קופת החולים מכבי. קראו אותו וענו על השאלה המופיעה אחריו. פסוריאזיס היא מחלת עור. החולים במחלה זו זכאים להחזר כספי עבור שהייה בבית מלון / צימר / בית הארחה / דירה שכורה באזור ים המלח. מדוע, לדעתכם, מממנת קופת החולים את השהייה בים המלח?		הישג 4: פרשנות הערכה ונקיטת עמדה לגבי הכתוב תוך התייחסות לרעיונות, נושאים, מסרים ממדי הבנה: 3 – העלאת השערות בהסתמך על הכתוב; 3 – הבעת עמדה מנומקת על הכתוב
5. בטקסט מוזכרים אתרים שונים המצויים בסביבת ים המלח. מצאו אותם במפה שלפניכם והקיפו אותם בעיגול.	תוספת לבחירה: האם אתם יכולים לציין מקום נוסף באזור ים המלח שלא הוזכר בטקסט?	ממדי הבנה: 1 – ארגון פרטי מידע על פי קריטריונים מפורשים הישג 4: קישור לידע עולם כללי ולידע תחומי

הישג 4: הבנת המשמעות הגלויה של הטקסט	<table><tr><th>תוצאה</th><th>סיבה</th></tr><tr><td></td><td>ים המלח הוא אגם סגור באזור חם ויבש.</td></tr><tr><td>חולים רבים מגיעים לשהות בים המלח.</td><td></td></tr><tr><td></td><td>מפלס הים יורד מדי שנה.</td></tr></table>	תוצאה	סיבה		ים המלח הוא אגם סגור באזור חם ויבש.	חולים רבים מגיעים לשהות בים המלח.			מפלס הים יורד מדי שנה.
תוצאה		סיבה							
		ים המלח הוא אגם סגור באזור חם ויבש.							
חולים רבים מגיעים לשהות בים המלח.									
	מפלס הים יורד מדי שנה.								
הישג 5: זיהוי יחסים לוגיים									
ממדי הבנה: 1 – ארגון פרטי מידע על פי קריטריונים מפורשים									

לפניכם מטלה נוספת לבחירה.
מומלץ להחליט מה משתי המטלות יתאים לתלמידים השונים בכיתתכם.

הישגים נדרשים	הנחיות למורה	שאלה
הישג 2: כתיבת רשמים * בעקבות קריאה או צפייה * הפניה לתכ"ל כותבים לנמענים שונים, מלאכת הכתיבה, עמוד 77-78. הישג 3: כתיבה הממוקדת בנושא או ברעיון ופיתוחם תוך שמירה על נקודת ראות מסוימת ממדי הבנה: 3 – הבעת עמדה מנומקת	מטלת כתיבה זו מאפשרת לתלמידים ברמות שונות להתבטא ביצירתיות.	1. כתבו מכתב אישי ובו מספר תייר על חוויותיו באזור ים המלח. בכתיבתכם תארו את המקום, ציינו מה ראה התייר, מה שמע, מה הרגיש, מה חשב, מה עשה ומה למד.
הישג 3: כתיבה הממוקדת בנושא או ברעיון ופיתוחם תוך שמירה על נקודת ראות מסוימת; שילוב חומר חזותי ואמצעים גרפיים להמחשת הרעיון שבטקסט הכתוב ולהרחבתו; ארגון רעיונות במבנים מתאימים. הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט ממדי הבנה: 3 – יצירת הכללות וגיבוש טענות על ומסרים מרכזיים		הכינו עלון (פרוספקט) לתייר לקראת בואו אל ים המלח.

יחידה מס'

2

(שיעור כפול)

שיעור ראשון

מבנה השיעור

1. פתיחה ובה חידה ושיח
2. פתרון החידה ושיח
3. הצגת המפות ושיח
4. קריאת טקסט על פי המקורות וקישור לערכים יהודיים
5. שיח כיתתי בעקבות קריאה

1. פתיחה ובה חידות ושיח

בחוברת התלמיד מופיעה קבוצת חידות כמשימת הטרם ליחידה הבאה. החידות הן משימת רשות לבחירתכם.

מומלץ לבחור את הדרך שבה תציגו לתלמידים את החידות: ככתב חידה לכל תלמיד, כעבודה בזוגות או בדרך של עבודה בקבוצה על חלקי החידות. לדוגמה: חלקו לכל מספר תלמידים צמד משפטים, בקשו מהם לפתור/לפצח אותם, ובשיעור הבא – הרכיבו את החידות בצוותא לכתב חידה אחד, עם פתרון אחד.

החידות:

**בעבר לא היו בה אפילו עשרה
והיום מתמעטת והולכת;**

**בעברה סגרה דלתיים בפני כל האורחים
והיום באו שעריה בחמישה כוכבים;**

**בעבר שלטו בה ארבעה מלכים
והיום היא רבת מלחים.**

פתרו את שלוש החידות והסבירו את הקשר ביניהן.

2. פתרון החידה ושיח

הציגו בכיתה את החידה, הזמינו את התלמידים לפתור את החידה ולהסבירה.
מומלץ לקיים שיח בכיתה:

שאלה/משימה	הנחיות למורה	הישגים נדרשים
1. מה היו המכשלות / הקשיים שעמדו בפניכם בבואכם לפתור את החידה ומה היו הרמזים שעזרו לכם לפתור אותה?	כוונו את התלמידים לתשובות מלאות.	הישג 5: זיהוי הרעיונות העיקריים בטקסט והבחנה בין הפרטים החשובים לאלה שאינם חשובים
2. הציעו לתלמידים לכתוב חידות אתגריות אחרות הקשורות לנושא ולהציג אותן בכיתה.	שאלה זו נתונה לבחירתכם.	הישג 2: כתיבת הוראות (טקסט כלשהו) להפעלת אחרים

לפניכם פתרון החידה.

ימת סדום

בעבר לא היו בה אפילו עשרה – לפני הפיכת סדום ביקש אברהם אבינו רחמים על תושביה, אך לא היו בה אפילו עשרה צדיקים שיגנו עליה בזכותם, וגזר דינה נחתם.

והיום מתמעטת והולכת – שטחו של ים המלח (ימת סדום) הולך ומצטמק.

בעברה סגרה דלתיים בפני כל האורחים – בעיר סדום לא הייתה נהוגה הכנסת אורחים.

והיום באו שעריה בחמישה כוכבים – ובימינו באים אליה (לימת סדום) תיירים מכל העולם כדי ליהנות מסגולותיו הרפואיות של ים המלח (ומתארחים במלונות המדורגים בכוכבים).

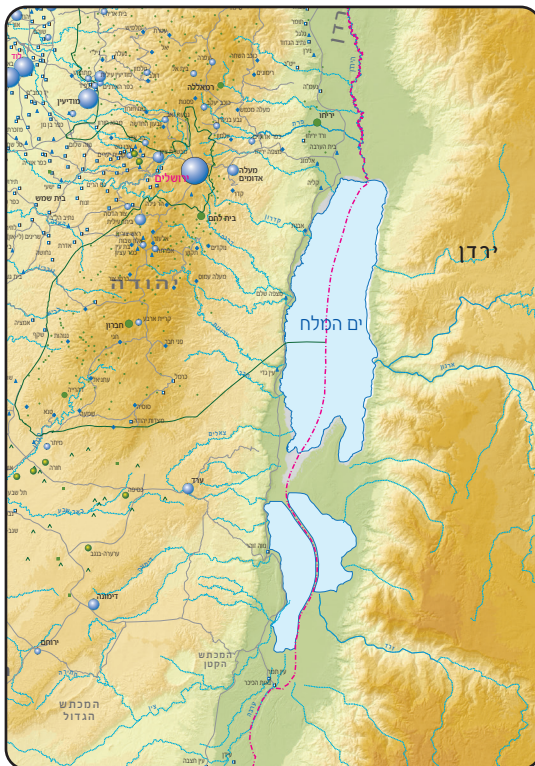
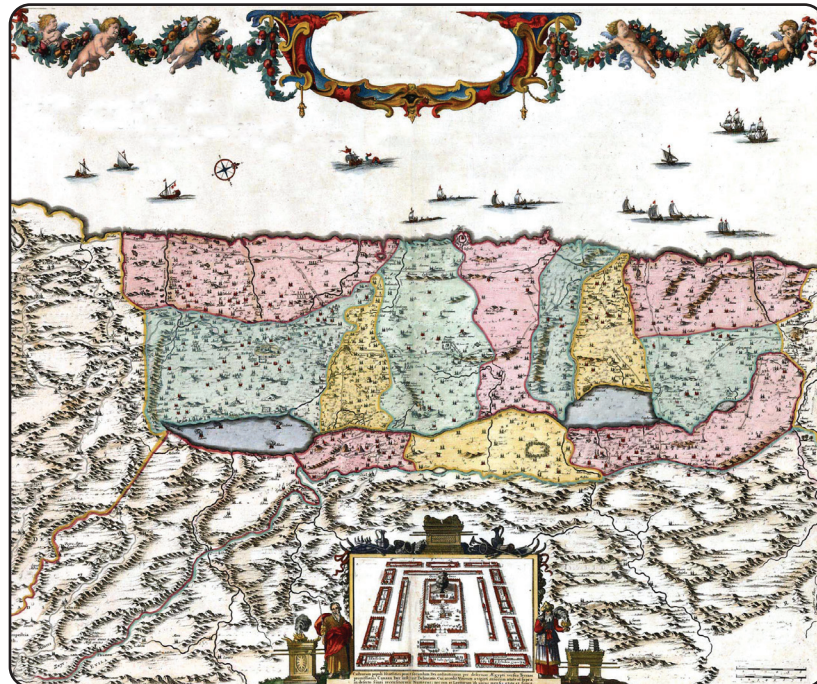
בעבר שלטו בה ארבעה מלכים – ארבעת המלכים ניצחו בה את חמשת המלכים ושלטו בה.

והיום היא רבת מלחים – כיום ים המלח עשיר במלחים ובמינרלים שונים.

3. הצגת המפות ושיח*

*מטרת השיח: חשוב להטרים ולערוך שיח כיתתי לפני קריאת הטקסט. כך יוכלו התלמידים לקרוא את הטקסט בעצמם, ללא צורך בעצירות ובהסברים במהלך הקריאה. לאחר שפתרתם את החידה הציגו לפני התלמידים את שתי המפות:

– מפה עתיקה ובה ערי סדום בלי ים המלח (מפה המשקפת את תקופת המקרא) לצד מפה עדכנית.

* הפניה לתכ"ל, אמצעים חזותיים באנציקלופדיות, במילונים ובספרי לימוד. עמוד 26.

הציגו את המפות בכיתה ונהלו עם התלמידים שיח כיתתי.
לבחירתכם שאלות מנחות.

שאלה	הנחיות למורה	הישגים נדרשים
1. מהו האזור המופיע במפה זו?	כוונו את התלמידים לתשובות מלאות.	הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על הכתוב, על איורים, על תצלומים וצלמויות, על מפות ועל גרפים
2. מה ההבדל בין האזור במפה העתיקה לאזור כפי שהוא נראה בימינו?		הישג 4: זיהוי הזיקה בין מבנה הטקסט ועיצובו לבין תוכנו; הסקת מסקנות; יצירת הכללות הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על הכתוב, על איורים, על תצלומים וצלמויות, על מפות ועל גרפים
3. מתי לדעתכם התרחש השינוי הדרמטי במפת האזור?		הבנת קשרים לוגיים שאינם מפורשים בטקסט, לרבות רצף כרונולוגי

תוכלו להרחיב את הדיון הכיתתי בשאלות נוספות.

4. קריאת טקסט על פי המקורות וקישור לערכים יהודיים

- לפני קריאת הטקסט הבא הציגו לתלמידים את כותרת קטע הקריאה: **המלח והים**.
- בקשו מהתלמידים לשער במה יעסוק הטקסט שיקראו, ואיזו סוגה לדעתם יפגשו בטקסט זה.
- מומלץ לכתוב את ההשערות השונות על הלוח ולבקש מהתלמידים לחשוב על השערות אלה במהלך הקריאה.
- מומלץ להנחות את התלמידים לקרוא את הטקסט בעצמם.

המלח והים

קראו את הטקסט

א. ים המלח במקורות

- 1 כיצד ארבע ערים שוקקות חיים הופכות למישור שומם ומלא מלח? ומיהי תושבת העיר שהפכה לנציב מלח? בפרשת וירא מובא סיפורו של הים הנמוך ביותר בעולם – סיפור העוסק באסון הגדול ביותר בתולדותיהם של עמי סדום.
- נחזור אחורנית אל שנות האלפיים לבריאת העולם, אל ימיהם של אברהם אבינו ושרה אמנו. כשפרצה מלחמת ארבעת המלכים נאספו אברהם אבינו והמלכים לעמק השידים – הוא אזור ים המלח (רש"י), שבתחילה היו בו שדות לרוב. במקום זה שכנה סדום, שהייתה אז עיר טובה ופורייה כגן ה' וכארץ מצרים. תושבי סדום היו מפורסמים בכל הארץ ברשעותם ובמעשי החמס שעשו. בורא העולם אשר ראה את מעשיהם קבע כי הם הגדישו את הסאה, והחליט להענישם בעונש חמור: להפוך את העיר סדום ולהחריבה עד היסוד.
- 10 בעיר סדום התגורר לוט, אחיינו של אברהם אבינו. קרבתו אל הצדיק הגנה עליו: הקב"ה חס עליו בזכות הצדיק, ומלאכי מרום נשלחו להצילו מן העיר, רגע לפני חורבנה. לאחר שנמלט לוט לעיר צוער, החריב ה' את ארבע הערים הנותרות: סדום, עמורה, אדמה וצבויים והמטיר גופרית, אש ומלח על האזור.
- 15 ערי סדום הפוריות, ששכנו בכיכר הירדן, הפכו לשממה וחורבן. במקורות מסופר כי הים הסמוך לסדום, שעד אז היו מימיו (שמקורם מהכינרת) מתוקים, הפך לים המלוח ביותר בעולם, ומכאן שמו: ים המלח. גם האזור שסביב ים המלח הפך חרב עקב המליחות הרבה שספחה האדמה.
- לצד העונש הגדול, אירע עוד מאורע קטן שנזכר לדורות: המלאכים ציוו על בני משפחתו של לוט להימלט במהירות מן המקום ולא להביט אחורנית אל חורבן העיר. אישה אחת לא נשמעה לציווי: עירית, או עידית כפי שנקראה אשתו של לוט, סובבה את ראשה לאחור בדיוק ברגע המכריע. כאשר הביטה לאחור היא נהפכה בן-רגע לנציב מלח.
- יש אומרים שנענשה בשל סקרנותה היתרה, משום שביקשה לראות בעונשם של 25 אנשי סדום, אף על פי שלא הייתה טובה מהם. עונשה היה בהפיכתה לנציב מלח. בדיוק כפי מידתה אשר הגיעה לה.
- מספר לנו המדרש תלפיות*: "שמה של אשת לוט מלח, ולמה נקראת מלח? שהיו

* על-פי "מדרש תלפיות" ענף אשה ד"ה 'שמה של אשת לוט' בשם 'מדרש פליאה'.

על-פי "מדרש תלפיות" ענף אשה ד"ה 'אמנם כיון שהמים והעפר'.

העניים מבקשים ממנה לחם ונותנת להם מלח. וכי לא היה לה לתת להם צדקה אלא מלח? על כן היו **מתפללין** העניים עליה ומבקשים מהשם להחזירה תל מלח. 30 והשם שמע תפילתם ונהפכה למלח. וכשהייתה שומעת הייתה חוזרת ועונה אמן בחשבה כי תפילתם לטובה עליה, ולדעתה כי המלח **נעשית** מן המים ומן העפר **ואינו** מתקלקל לעולם. וכוונתה לטובה והם כוונתם לרעה. לכן חזרה לנציב מלח".

ב. תמונת סלע לוט

1 דיון הלכתי מופיע בגמרא (מסכת ברכות נ"ד א) בעניין מי שרואה את אשתו של לוט כנציב מלח, אשר חייב לברך ברכות הודיה ושבח לה', בדיוק כמו אדם שנקלע למקום שאירעו בו ניסים לישראל, כגון המקום שעברו בו ישראל בים סוף, מקום חציית הירדן בימי יהושע, מעבר נחל ארנון, חומת יריחו שנבלעה במקומה, או שרואה את האבן 5 שביקש עוג מלך הבשן לזרוק על ישראל – "על **כולן** צריך שייתן הודאה ושבח לפני המקום".

המפרשים שם דנים מדוע יש לתת הודיה על עונשה של אשת לוט, ופוסקים כי יש לברך "ברוך דיין האמת" על נציב המלח, ו"הטוב והמיטיב" על עונשם של רשעי סדום.

10 מיקומו המדויק של נציב המלח של אשת לוט אינו ידוע לנו כיום בוודאות, ולכן לא ניתן לברך את הברכות הנ"ל.

תמונת הר סדום

5. שיח כיתתי בעקבות קריאה

לאחר סיום הקריאה של הטקסט הנכם מוזמנים לקיים שיח בכתה. לפניכם הצעות לנקודות דיון, ניתן לבחור ולהוסיף נושאים משלכם.

הצעות לדיון כיתתי

שאלה	הנחיות למורה	הישגים נדרשים
1. מתי אירעה הפיכת סדום? ולאילו תקופה מתכוונים בתיאור הזמן המוזכר בשורה 4: "נחזור אחורנית אל שנות האלפיים..."?	מומלץ להסביר לתלמידים כי לקראת סוף שנות האלפיים מבריאת העולם, נהפכה העיר סדום. ומנין אנו יודעים זאת? על פי המדרשים לפרשת וירא, נולד אברהם אבינו בשנת 1948 לבריאת העולם, והפיכת סדום אירעה בהיותו בן 99 שנים, בשנת 2047 לבריאת העולם.	הישג 7: הבנת הנושאים העולים מהקריאה בטקסטים, שהם חלק מהמורשת התרבותית היהודית ממדי הבנה: 1 – איתור פרטי מידע המפורשים בטקסט
2. ללשון חכמים יש כללי שפה ייחודיים, כגון נ' סופית לסיומת של רבים ולשון זכר ונקבה מעורבים. הדגימו מהטקסט.		הישג 7: זיהוי תופעות ייחודיות של הלשון בטקסטים מהמקורות היהודיים הנלמדים בכיתה ממדי הבנה: 4 – זיהוי משלב הלשון ומשמעותו
3. הנוסעים לאזור ים המלח נתקלים בשלט "אשת לוט". האם ניתן לברך שם את הברכות המיוחדות? מדוע?	בשאלה זו כדאי לייחד תשומת לב לשאלות האלה: מדוע איננו מסתמכים על אגדות עם? מה ההבדל בין מסורת ובין אגדות? (המסורת בנויה ומחוזקת ואילו האגדות תלושות והן עוברות, נודדות ומתחלפות כל העת.)	הישג 4: הבנת המשמעות הסמויה – כוונות ועמדות הישג 7: הבנת הנושאים, הרעיונות והמסרים העולים מהקריאה בטקסטים מן המקורות ממדי הבנה: 2 – הבנת רעיונות מרכזיים המשתמעים מהטקסט

ניתן להסתפק בשאלות שהוצגו עד עתה. אם אתם חשים שיש צורך להרחיב את הדיון, לרשותכם עומדות שאלות נוספות לבחירה:

שאלה	הנחיות למורה	הישגים נדרשים
1. אילו שמות מובאים במדרשים כשמותיה של אשת לוט?		הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על הכתוב הישג 7: הבנת הנושאים העולים מהקריאה בטקסטים, שהם חלק מהמורשת התרבותית היהודית הישג 4: זיהוי קשרים לוגיים מפורשים בין חלקי הטקסט ממדי הבנה: 1 – איתור פרטי מידע מפורשים
2. עיינו בציטוט מתוך מדרש תלפיות והשיבו: מדוע הפכה אשת לוט דווקא למלח? ומדוע השיבה אשת לוט אמן ל"ברכתם" של העניים עליה?		הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על הכתוב הישג 7: הבנת הנושאים העולים מהקריאה בטקסטים, שהם חלק מהמורשת התרבותית היהודית הישג 4: זיהוי קשרים לוגיים מפורשים בין חלקי הטקסט ממדי הבנה: 2 – הבנת רעיונות מרכזיים בטקסט

- לרשותכם שתי אפשרויות לניהול השיעור. אפשרות ראשונה: לפתוח את השיעור בפתרון החידה (חלק 1 ו-2), ולאחר מכן לעבור אל הצגת המפות ואל קריאת הטקסט (חלקים 3-5). אפשרות שנייה – להפוך את הסדר: לפתוח את השיעור בהצגת מפות ובקריאת הטקסט, ובסיום קריאת הטקסט לפתור את החידה.

מוצע לסיים כאן את השיעור, אך זוהי המלצה בלבד.

שיעור שני – הנגדה

מבנה השיעור

1. פתיחה – מהי הנגדה
2. הרחבה – הדגמות של הנגדה בדרך חווייתית
3. תרגול, סיכום ואפשרות העמקה/יישום

1. פתיחה – מהי הנגדה

בטקסטים שלפניכם הנגדות רבות, ולכן מומלץ להרחיב מעט בנושא.

פתיחה

לפניכם ציטוטים מהטקסט "המלח והים":

- * ארבע ערים **שוקקות חיים** הופכות למישור **שומם** ומלא מלח
- * הים הסמוך לסדום, שעד אז היו מימיו **מתוקים**, הפך לים **המלוח** ביותר בעולם
- * ולצד העונש **הגדול**, אירע עוד מאורע **קטן** שנזכר לדורות
- * וכוונתה ל**טובה** והם כוונתם ל**רעה**.

לרשותכם שאלות לשיח כיתתי.

שאלה	הנחיות למורה	הישגים נדרשים
1. מה משותף למילים המודגשות במשפטים הנ"ל?	כוונו את התלמידים לתשובות מלאות. לאחר שתקבלו תשובות מהתלמידים הסבירו את המושג הנגדה . הנגדה: העמדת שני דברים זה כנגד זה להשוואה או להבלטת ההבדל שביניהם. (מילון ספיר)	הישג 8: הבחנה בקשרי משמעות בין מילים – נרדפות והפיכות, תוך הבחנה משלבית; הכרת ביטויים ושימושים; הבנת קשרים בין חלקי הטקסט
2. שערו: מדוע מוזכרים ניגודים כאלה במשפט אחד?		זיהוי היחסים הלוגיים בתוך הטקסט: הנגדה
3. מהי מטרתה של ההנגדה?		
קישור לסרטון – https://www.youtube.com/watch?v=C-o4hxqpTE0	מומלץ להציג שוב את הסרטון המצורף בשיעור הקודם על נהר הירדן. מודגש בו המעבר המהיר מאזור פורח וירוק לאזור ים המלח השומם.	

		4. היכן בולטת ההנגדה בסרטון זה?
		5. כיצד קורה שנהר מתחיל באזור פורח ומסתיים בשממה?

2. הרחבה: הדגמה של הנגדה בדרך חווייתית

פעילות חווייתית להמחשה: מלבד השוואה בין דברים יש להנגדה מטרה נוספת: **הבלטת ההבדל** ביניהם. נוכל להיווכח בזאת באמצעות ניסויים ופעילויות חווייתיות אחרות לבחירת המורה. בחרו דוגמה אחת או שתיים להמחשה בפני התלמידים.

ניסוי 1: שימוש בחוש המגע להבלטת הניגודים

לצורך הניסוי יש להצטייד בשלושה ספלים: בראשון – מים חמים (לא רותחים); מים בחום שאינו מסב כאב או נזק לעורנו), בשני – מים קרים (מהמקרר), ושלישי – מים פושרים. עתה יש להזמין תלמיד אחד שיכניס את ידו האחת אל המים החמים ואת ידו השנייה יכניס אל המים הפושרים. לאחר כדקה על התלמיד להעביר את שתי ידיו לספל עם המים הקרים. שאלו את התלמיד מה הוא מרגיש. אף על פי שמדובר באותו ספל מים, היד שהייתה בספל המים החמים תחוש בקור ביתר שאת לעומת היד השנייה.

שיח כיתתי: מה ניתן להסיק מניסוי זה?

מסקנה: ככל שגדול הניגוד בין שני דברים, מובלט השוני ביניהם.

ניסוי 2: שימוש בחוש הטעם להבלטת הניגודים

לצורך הניסוי יש להצטייד במשקה העשוי מתרכיז פטל מהול במים, במים, במי מלח ובשוקולד. עתה נותנים לתלמידים לטעום משלושת הטעמים: שתיית מים ולאחריהם מים עם תרכיז פטל שמורגש כטעים ומתוק בגלל השוני, טעימת מי מלח, ולאחריהם פטל - שמורגש כמתוק במיוחד בגלל הניגוד, ולבסוף טעימת שוקולד ולאחריה שתיית המשקה המהול שנדמה כחסר טעם, ואפילו מריר לעומת השוקולד.

שיח כיתתי: מה ניתן להסיק מניסוי זה?

מסקנה: כל תכונה עלולה להתעצם (או ההפך) ביחס לתכונות הסביבה.

ניסוי 3: פעולת העימות בין הדברים. שימוש בחוש הראייה להבלטת הניגודים.

לצורך הניסוי יש להצטייד במראה קטנה ובדפים שעליהם שרטוט של הר. לדוגמה:

כעת יעמיד התלמיד את המראה בתחתית ההר ויצור הנגדה: ההר נראה בראי כעמק!

ניתן לבקש מהתלמיד לכתוב משפט בקשר של הנגדה. למשל: ההר מתנשא מעל פני סביבתו, ואילו העמק נמוך ממנה.

3. סיכום ואפשרות העמקה

סיכום

הנגדה משרתת אותנו רבות במהלך כתיבת טקסטים. בעיקר בניבים ופתגמים קולעים, אך גם בתיאורים פשוטים כמו:

- הנער הגבוה וחברו הנמוך...
- בחוץ נשבו רוחות קרות, אך בבית פנימה היה חם ונעים...
- השמים בכו, אך הילדים רקדו בשלוליות.

אפשרויות להעמקה

לאחר שהסברתם מהי ההנגדה מומלץ לזמן לתלמידים כמה פעילויות לביסוס ולהעמקה בנושא. לפניכם אפשרויות מספר.

1. חלקו לתלמידים פתקים ועליהם הניבים המצורפים, ותלו על הלוח איורים מתאימים. על התלמידים לנחש את הפתגם ולהסביר את ההנגדה.

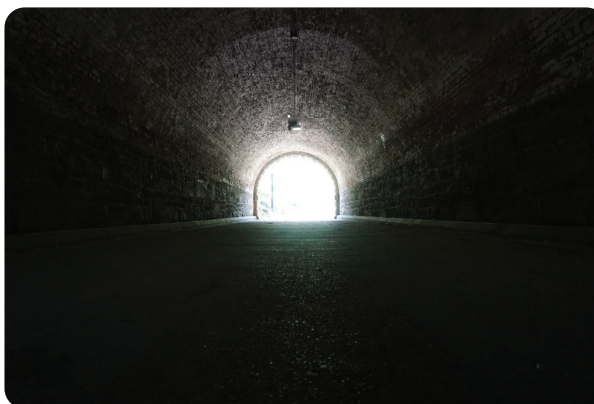
עושה לילות כימים

ניצוץ באפילה

כרעם ביום בהיר

אור בקצה המנהרה

כמים במדבר

3. הצעות נוספות למשימות יישום

שאלה	הנחיות למורה	הישגים נדרשים
1. מצאו בטקסטים "ים המלח" ו"ים המלח במקורות" ארבעה זוגות של ניגודים.		הישג 8: הכרה והבנה של המערכת הלשונית; הבחנה בקשרי משמעות בין מילים נרדפות והפיכות ממדי הבנה – 4 הערכה של התוכן ושל תפקיד הרכיבים הלשוניים; הבנת תפקידם של הרכיבים הלשוניים.
2. לפניכם שמות מקומות. כתבו משפטי ניגוד וחברו אותם בקשר של הנגדה אל ים המלח. ימת כינרת הר האוורסט סדום העיר חיפה	דוגמאות: מימיה של ימת הכינרת מתוקים, ואילו מי ים המלח מלוחים ביותר. העיר חיפה סובלת מזיהום אוויר קשה בעוד שהאוויר באזור ים המלח נקי. בעבר סדום שקקה חיים, ואילו כיום ים המלח שומם וחרב.	הישג 3: ארגון רעיונות במבנים מתאימים: השוואה הישג 4: קריאת הטקסט והבנת המשמעות הגלויה של הטקסט וקישור לידע עולם כללי ותחומי. הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על הכתוב ועל הסרטון. ממדי הבנה: 3 – מיזוג ויישום של רעיונות ומידע; יישום הנלמד בטקסט
3. תארו את מהלך הניסוי שנערך בכיתה וכתבו את המסקנה הנלמדת ממנו.*	מומלץ לתת לתלמידים תבנית ריקה להשלמה. מהלך הניסוי: שלב א שלב ב מסקנה:	הישג 2: דיווח על תהליכי למידה וחקירה הישג 3: ארגון רעיונות בתבנית מתאימה; תיאור והדגמה. שמירה על רצף בין משפטים תוך שימוש בקשרים מתאימים ממדי הבנה: 4 – הערכה של תפקיד הרכיב הלשוני; הבנת תפקידם של רכיבי המבנה.
4. הציעו דוגמאות משלכם להנגדה בחיי היומיום.	מומלץ לכוון את התלמידים לביטויים השגורים בפי כול.	הישג 3: שימוש באוצר מילים שהולם את הנושא ואת המטרה; ארגון רעיונות במבנה של סיבה ותוצאה ממדי הבנה: יישום הנלמד בשיעור
5. מצאו בספרי קריאה שלושה משפטים שיש בהם הנגדה.		הישג 5: דליית מידע ממספר מקורות בהתאם למטרות הלימודיות. ממדי הבנה: יישום הנלמד בטקסט
6. בחרו ניב או פתגם שיש בהם הנגדה והסבירו אותם.		הישג 8: הכרה ושימוש בביטויים, ניבים או פתגמים. ממדי הבנה: 3 – הבנת תפקידם של רכיבים לשוניים

* הפניה לתכ"ל, דיווח, עמודים 30-31.

יחידה מס'

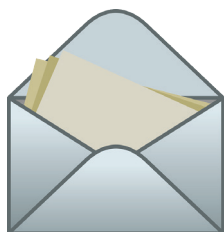
3

(שני שיעורים)

שיעור ראשון

מבנה השיעור

1. הכנה למטלת כתיבה: מהו מכתב
2. דוגמה למכתב
3. רכיבי כתיבה מתאימים לסוגה

*

* הפניה לתכ"ל, מכתב בקשה, עמוד 46-47.

1. הכנה למטלת כתיבה: מהו מכתב

מטרת החלק הזה ביחידה היא להכין את התלמידים לקראת מטלת הכתיבה.

שאלו את התלמידים בכיתתכם:

- מהו מכתב? מהי מטרתו?
- איזה סוגי מכתבים התלמידים מכירים?
- כיצד נראה מכתב?
- מהו מבנה המכתב? אילו מאפיינים יש בסוגה זו?

כדאי לארגן את הידע של התלמידים בצורה ויזואלית העוזרת להם לזכור ולהבין טוב יותר את הנאמר מומלץ לצייר על הלוח מעטפה פתוחה ולכתוב בתוכה את המידע שנאסף מהתלמידים.

2. דוגמה למכתב

קראו יחד עם התלמידים את המכתב שלפניכם.

האם ים המלח יכול להבחר כאחד מפלאי עולם הטבע? לפניכם מכתב לדוגמה. קראו אותו.

1 לכבוד חברי ועדת התחרות לבחירת פלאי עולם הטבע.

נהר אמזונס

בימים אלו, כאשר הנכם עוסקים בבחירת האתרים המועמדים לתחרות שבעת פלאי הטבע, ואתרים רבים 'מתמודדים' על התואר "פלא טבע", רצינו להמליץ בפניכם על אתר טבע מופלא: נהר האמזונס 10 והיער הסמוך לו בדרום אמריקה.

להמלצתנו סיבות רבות.

נהר האמזונס הוא הנהר הגדול ביותר בעולם. הוא זורם בשטחן של תשע מדינות באמריקה הדרומית, ואגן הניקוז שלו משתרע על פני כשבעה מיליון קילומטרים

15 רבועים, כמעט כמו כל שטחה של ארצות הברית. למעלה מ-1,100 יובלים ו-14 אלף יובלי משנה זורמים לנהר. חלק מהיובלים נמנים עם הגדולים בנהרות תבל: ריונגרו, מדיירה, פורוס ועוד. חלק מנהרות אלו זורמים לאורך יותר מ-1,500 קילומטר. זהו אורך עצום! זאת ועוד: חמישית מכמות המים המתוקים בעולם שזורמים לים – מקורה 20 באמזונס! כמו כן, באגן האמזונס יש מגוון עצום של בעלי חיים: באזור מתקיימים כ-10% מכל מיני בעלי החיים הידועים בעולם, אף על פי ששטח זה מכסה רק קצת יותר מאחוז אחד משטחו של כדור הארץ. בנהר יש גם מגוון דגים רחב מאוד, רבים מהם ייחודיים לאזור. נוסף על הדגים, ניתן למצוא על גדות הנהר וביער 25 האמזונאס הסמוך לו מאות סוגים של זוחלים נדירים (נחש האנקונדה, למשל), מאות סוגי ציפורים וכן מאות אלפי מיני חרקים ועוד. הנוף בסביבת נהר האמזונס מרהיב ביופיו: על גדת הנהר משתרעים יערות גשם ירוקי עד, מפלים שוצפים בדרכם אל הנהר, ועל ידו שוכנים יישובים ציוריים של ילידי המקום. 30 על סמך כל זאת, ראוי להכניס את נהר האמזונס לתחרות פלאי הטבע העולמיים. אין ספק שיופיו של האזור והמאפיינים הייחודיים לו עשויים להעניק לו את המקום הראשון בתחרות זו.

בכבוד רב,
ש. ט. מ.

3. רכיבי כתיבה מתאימים לסוגה

לאחר הקריאה ערכו עם התלמידים שיח על רכיבי המכתב:

לבחירתכם שאלות מנחות. אתם מוזמנים להוסיף או לגרוע שאלות לפי רצונכם.

אם יש בכיתה מערכת ברקו, מומלץ להקרין על הלוח את המכתב כדי שאפשר יהיה להדגים עליו את הרכיבים השונים. סמנו את הרכיבים על המכתב.

אם אין בכיתתכם מערכת כזו, הנחו את התלמידים לסמן את הרכיבים במכתב הנמצא בחוברת התלמיד. הסימון ייעשה באמצעות מדגשים בצבעים שונים.

אפשר לרכז את תשובת התלמידים בסכמה של מכתב.

1. מה הם רכיבי המבנה במכתב שלפנינו?	כוונו את התלמידים לתשובות מלאות.	הישג 5: זיהוי רכיבי מבנה בולטים בטקסט והבנת תפקידם
2. למכתב זה צירף הכותב דוגמאות רבות (סמנו אותן). מדוע?		הישג 5: שימוש במקדמי ארגון שבטקסט למציאת המידע הדרוש
3. באילו מילות שכנוע השתמש הכותב? תנו דוגמאות שונות. מה תפקידן של מילות השכנוע?		
4. אילו מילות קישור יש במכתב? מה תפקידן?		הישג 8: הכרת תפקידיהן של מילות הקישור ודרכי השימוש בהן למטרות הבנה והפקה של טקסטים

בסיום השיח סכמו עם התלמידים את המידע החדש שהוצג באמצעות המכתב.

לבחירה: משימות תרגול עצמי בכיתה

1. לפניכם רשימת רכיבי מבנה: שאלה ותשובה, הסבר, טענה, נימוק, הגדרה, דוגמה, הוראות הפעלה. אילו מהם קיימים במכתב שלפנינו? ומה תפקידם?		זיהוי רכיבי מבנה בולטים בטקסט והבנת תפקידם: שאלה ותשובה, הסבר, טענה, נימוק, הגדרה, דוגמה, הוראות הפעלה
2. סמנו בצבעים שונים את הפנייה לקורא, את הטענה המובאת בהקדמה, את משפטי השכנוע, ואת הסיום.		הישג 5: שימוש במקדמי ארגון שבטקסט למציאת המידע הדרוש

- מוצע שכאן יהיה סוף השיעור, אך זוהי המלצה בלבד.

שיעור שני

מבנה השיעור

1. כתיבת מכתב – מכתב טיעון הרחבה
2. הערכת הכתיבה

1. כתיבת מכתב

- הסבירו לתלמידים את המטלה הנדרשת מהם בעקבות השיח על המכתב.
 - קראו עם התלמידים את ההקדמה המהווה סיבה לכתיבת המכתב. *
- * הפניה לתכ"ל, טקסטים למטרות שכנוע, עמוד 35.

בשנת תשס"ז הוחלט על תחרות בינלאומית לבחירת שבעה פלאי עולם הטבע. אלה שבעת האתרים המופלאים ביותר בעולם. (בתקופות קודמות הוכרזו שבעת פלאי תבל, וכעת נעשה ניסיון להרכיב רשימה חדשה של פלאי טבע.) הוגשו לתחרות 440 אתרים. נערך ניפוי, ובסופו הוגשה לתחרות רשימה של 28 אתרים. גם ישראל השתתפה בתחרות. ברשימת האתרים שהגיש משרד התיירות הישראלי הופיעו ים המלח, עין גדי וראש הנקרה.

נבחרתם לעבוד במשרד התיירות.

- נסחו מכתב שישכנע את חברי הוועדה להכליל את ים המלח ברשימת המועמדים לפלאי עולם הטבע.
- עליכם לבחור שלוש סיבות לבחירה בים המלח, להסביר ולנמק את בחירתכם. הרחיבו את הטיעונים באמצעות דוגמאות ותיאורים. הקפידו להשתמש במילות המלצה ובאמצעי שכנוע כדי להבהיר מדוע אתם מעדיפים את ים המלח על פני אתרים אחרים.
- בסיום בדקו אם שמרתם על כללי כתיבת מכתב כזה: אם יש בו פנייה, הצגת הנושא, טענה, נימוקים והסברים, דוגמאות, מסקנה והמלצה ומילות סיום.

היעזרו במאגר מילות הקישור.

מאגר מילות קישור

בגלל ה..., מפני ש..., מכיוון ש..., משום ש..., זאת ועוד..., יתר על כן..., נוסף על כך..., כמו כן..., ואמנם..., ואכן..., הודות ל..., ולכן..., גם..., לאור כל זאת..., אך..., כך גם..., למרות זאת..., למרות ה...

הזכירו לתלמידים את חשיבות השימוש בקישורית מתאימה, וכן את הרכיבים השונים במכתב. מורים הרוצים להעמיק בסוגת מכתב טיעון יכולים להיעזר ברכיבים הנמצאים בהמשך.

רכיבי מכתב טיעון – עבודה על פנייה ועל הצגת הנושא

ראשית שאלו את התלמידים:

אילו רכיבים צריכים להיות במכתב כזה?

תשובות התלמידים עשויות לכלול: פנייה, נימוקים...

אתם מוזמנים לבנות מכתב היצג עם התלמידים.

עתה הרחיבו:

המכתב צריך לכלול: פנייה, הצגת הנושא, טענה, נימוקים+ הסברים/ דוגמאות, מסקנה והמלצה, סיום.
(עליכם להסביר מהו כל רכיב).

לרשותכם כמה רכיבים:

מה בהיצג מכתב	תאריך
	פנייה רשמית (בצד ימין)
	הנידון
	גוף המכתב
	מילות סיום
	חתימה (בצד שמאל)
	כתובת וטלפון

הסבירו לתלמידים מה הן **פנייה והצגת הנושא**: יש לכוון את המכתב לנמען מסוים ולהציג בפניו בבחירות את הנושא שבו דן המכתב.

הדגישו לתלמידים באמצעות כתיבת המכתב. הציגו את נושא המכתב באופן ברור: לדעתי/ אני חושב.../ אני סבור...

הרחבת נימוקים

לצורך חלק זה ניתן להיעזר במכתב שהוצג לתלמידים בנושא האמזונס. הציגו את המכתב לחברי הוועדה לבחירת שבעה פלאי עולם הטבע. בקשו מהתלמידים לאתר כמה נימוקים במכתב.

אפשרות אחרת: הציגו מכתב דמיוני, ללא נימוקים. למשל: לדעתי, ים המלח צריך להיכלל ברשימת פלאי עולם הטבע. מקווה שתקבלו את המלצתי.

מה חסר במכתב? נימוקים. (ומה עוד? פניה, סיום...)

מדוע חשוב להוסיף נימוקים? כדי לשכנע.

הסבירו לתלמידים: רצוי לכתוב 2-3 נימוקים. יש לסדר אותם בסדר הגיוני, מהכבד אל הקל – מן הנימוק החזק והמשמעותי אל הנימוקים החשובים פחות או להפך. זאת, לשיקול דעתו של הכותב.

מה במבנה ובתוכן	יש משפט פתיחה.
	מוצגת בקשה.
	מופיעה דרישה מפורטת.
	מועלים נימוקים מגוונים.
	המשפטים מסודרים ברצף הגיוני.

הסבירו לתלמידים שיש מקום לפרט את הנימוק וכדאי לשאול את עצמנו "למה זה חשוב". למשל, אם נכתוב שהאוויר באזור ים המלח מרגיע, נשאל את עצמנו: למה חשוב לדעת שהאוויר

שם מרגיע? כך יכולים אנשים עם קשיי נשימה לנשום היטב ולהירגע... או אם נמליץ על הבוץ הייחודי, נשאל את עצמנו מדוע חשוב הבוץ ונוסיף פירוט לנימוק. מומלץ לבקש מהתלמידים להציע 2-3 נימוקים משכנעים ומפורטים, בעזרת השאלה "למה זה חשוב".

אמצעי שכנוע: פירוט דוגמאות, עובדות מנומקות, מילות שכנוע, ביטויי המלצה

הפנו את התלמידים אל המכתב המציע את האמזונס כפלא טבע ובקשו מהם להראות שם דוגמאות, עובדות מנומקות, מילות שכנוע וכו'. לדוגמה:

מתוך המכתב (הנ"ל) שנכתב על נהר האמזונס (שנבחר לאחד מהשבעה...)

גם יובליו של האמזונס נמנים עם הגדולים בנהרות תבל ובהם: ריונגרו, מדיירה, פורוס, וכו'.

מה מציינים השמות הללו? **דוגמאות**. כותב המכתב לא הסתפק במשפט **יובליו של האמזונס נמנים עם הגדולים בנהרות תבל**, אלא פירט דוגמאות לנהרות אלו...

הסבירו לתלמידים כי יש חשיבות להוספת דוגמאות ליצירת ענין ולהבהרת הטיעון.

מומלץ לבקש מהתלמידים לחשוב היכן יוכלו להוסיף דוגמאות במכתב על ים המלח.

למשל: "לים המלח סגולות רפואיות המסייעות לחולים במחלות שונות." פירוט: מחלות עור, כגון פסוריאזיס, מחלות נשימה, כגון אסטמה...

אילו דוגמאות נוספות עשויות לשכנע?

דוגמה נוספת: מים המלח מפיקים תועלת רבה לתעשייה בתחומים:.....

שימוש במילות קישור

הסבירו לתלמידים את חשיבות השימוש הנכון במילות קישור.

הצגת משפטים ללא מילות קישור:

לדוגמה: ים המלח צריך להיכלל ברשימת פלאי הטבע _____ כולו פלא אחד גדול...

אנשים חולים מגיעים לים המלח _____ ליהנות מסגולותיו הרפואיות.

הסבירו: מילות קישור "מדביקות" משפטים לקטע אחד מובן ולכיד.

כדי לחבר ו'להדביק' את המשפטים זה לזה יש להשתמש במילות קישור מתאימות.

נקודה נוספת שיש לשים אליה לב בכתיבת המכתבים היא בחירת המשלב המתאים.

המשלב השפתי במכתב רשמי מחייב -

שימוש במילים תקינות, חלקן במשלב גבוה;

הימנעות מלשון דבורה ומסלנג.

לרשותכם כמה דוגמאות שנועדו להבהיר לתלמידים את הנושא. דוגמאות למשפטים שגויים:
 כולם יתלהבו אם ים המלח ייבחר לתחרות יש שמה בוץ כיפי, ומי הים מה־זה מלוחים, והשיא
 שהים מציף אנשים... אם לא תבחרו אני אבכה...
 כמו כן, חשוב להיזהר מקפיצה בין משלבים. לדוגמה: אנוכי הקטן מציע הצעה "מדליקה"...
 ובסיום המכתב: משפט סיכום, חתימה.

סיכום לשון המכתב

לשון	המילים מתאימות לנושא.
	הלשון תקינה (יש הימנעות מלשון דבורה).
	המשפטים תקינים (יש בהם נושא ונשוא, וסדר המילים שלהם נכון).
	יש סימני פיסוק מתאימים.

לאחר שהתלמידים סיימו את תהליך כתיבת המכתב הציעו להם לשתף חברים שיבדקו אם רכיבי המכתב תואמים את הנלמד.
 אפשר לחלק לתלמידים את הסיכום שלפניכם לצורך בקרה עצמית.

היצג המכתב	מופיעים: תאריך
	פנייה רשמית (בצד ימין)
	הנידון / הצגת הנושא
	גוף המכתב
	מילות סיום
	חתימה (בצד שמאל)
	כתובת וטלפון (לא חובה)

מבנה ותוכן	יש משפט פתיחה.
	מופיעה בקשה.
	במכתב יש דרישה מפורטת.
	מוצגים נימוקים מגוונים.
	המשפטים מסודרים ברצף הגיוני.

לשון	המילים מתאימות לנושא.
	הלשון תקינה (יש הימנעות מלשון דבורה).
	המשפטים תקינים (יש בהם נושא ונשוא, וסדר המילים שלהם נכון).
	יש סימני פיסוק מתאימים.

2. הערכת הכתיבה

עם סיום הכתיבה ולאחר שכל תלמיד ערך לעצמו בדיקה עצמית או בדיקה עם עמית עומדות בפניכם שלוש אפשרויות.

אפשרות א

- ניתן להחליף בין התלמידים את המכתבים שכתבו. התלמידים יבדקו אם המכתב מובן ומשכנע דיו. אפשר לתת לתלמידים את המחונן או שהמורה יקריא את הסעיפים הדרושים, וכל תלמיד יסמן במדגש – במכתב שכתב בעצמו או במכתב של חברו – את השורה המתאימה או יסמן וי על ביצוע נאות.

אפשרות ב

- בחרו מספר מצומצם של תלמידים שישמשו חבר שופטים לוועדה הבוחרת את האתרים המיוחדים.
- תנו להם (לחברי הוועדה) טקסטים מספר, ללא שמות הכותבים, ועליהם יהיה לבחור את המכתב המשכנע ביותר. מובן שהם יצטרכו להציג טיעונים משכנעים לבחירה שלהם.

אפשרות ג

- הזמינו כמה תלמידים לקרוא את המכתב שלהם בפני תלמידי הכיתה וערכו שיח כיתתי: איזה מכתב הוא המשכנע ביותר ומהו הנימוק המשכנע ביותר.
- אפשר לקיים דיון כיתתי ובו רכיבים אלה.
- אילו טיעונים היו משכנעים ביותר? איזה מכתב כלל את כל רכיבי המבנה הדרושים?
- לפניכם מחונן העשוי לעזור לכם בבדיקת המטלה.

מחון למורה לבדיקת משימת הכתיבה

תוכן ומבנה

צמידות לנושא ולמטרת הכתיבה

כתיבה מיטבית: מטרת הכתיבה מוצגת בו במפורש (כדאי שים המלח יכלל ברשימת המתמודדים ל"פלאי עולם הטבע").

הטקסט הוא מכתב, כלומר יש בו פנייה לנמענים שבמשימה (לחברי הוועדה). הפנייה יכולה להיות מפורשת (לכבוד חברי הוועדה ל"פלאי עולם הטבע") או פנייה שאינה מפורשת (שלום לכם).

כתיבה בינונית: הטקסט הוא מכתב, יש בו פנייה לנמענים שבמשימה, אך מטרת הכתיבה וההקשר אינם מוצגים במפורש.

או: מטרת הכתיבה וההקשר מוצגת במפורש, אך הפנייה היא לנמענים אחרים. (לכבוד משרד התיירות).

כתיבה רדודה: הטקסט אינו מכתב, כלומר אין בו פנייה לנמענים כלל או שמטרת הכתיבה אינה מוצגת בטקסט במפורש.

פיתוח התוכן

כתיבה מיטבית: היקף הולם (לפחות שלושה נימוקים), טיעונים משמעותיים ההולמים את הנושא (ים המלח) ואת המטרה (מועמדות לתחרות), שימוש במילות שכנוע (המקום הנמוך והמלוח ביותר בעולם, תכונות מרפא ייחודיות, למים תכונות ציפה).

כתיבה בינונית: יש טיעון אחד משמעותי ומילות שכנוע.

או: יש טיעונים משמעותיים ללא מילות שכנוע, או טיעונים ללא משקל (כמו: מקום יפה).

כתיבה רדודה: יש מילות שכנוע ללא טיעונים כלל.

או: הטיעונים אינם הולמים את הנושא או את המטרה (קיימת סכנת התייבשות בים המלח או: מי הכינרת מתוקים).

מודעות לנמען

כתיבה מיטבית: מוזכר הנושא בצירוף תיאור קצר או הסבר קצר (ים המלח הוא אתר הנמצא ב... הוא נקרא כך בגלל ה... ומתאפיין ב...).

כתיבה בינונית: מוזכר הנושא בלבד.

כתיבה רדודה: הנושא אינו מוזכר כלל (כדאי מאוד לבחור את האתר שחשבתי עליו מכיוון שיש בו הרבה מאוד מעלות...)

התאמת מבנה הטקסט לדרישות המטלה

כתיבה מיטבית: הטקסט הוא מכתב מקושר היטב, הטיעונים מפותחים כהלכה, יש דוגמאות, תיאורים ומילות השוואה המתאימות להקשר התחרותי (... הוא הנמוך ביותר...).

כתיבה בינונית: הטקסט הוא מכתב מקושר חלקית. יש טיעון אחד מפותח. שאר הטיעונים אינם מפותחים או שכל הטיעונים מפותחים חלקית (חסרים דוגמאות או תיאורים). אין התייחסות להשוואה בעניין התחרות.

כתיבה רדודה: הטקסט אינו מכתב אלא טקסט המנוסח כתשובה על שאלה (הסיבות שבגללן כדאי לבחור ה...).

לכידות

כתיבה מיטבית: הטקסט לכיד ומקושר היטב.

כתיבה בינונית: יש לכידות חלקית / קישוריות חלקית / קישוריות הטקסט פגומה מעט.

כתיבה רדודה: אין קישוריות / הקישוריות מועטה ו/או אינה מתאימה.

יצירת רצף ברור הגיוני ותקין בין רעיונות בטקסט

כתיבה מיטבית: הטקסט מקושר היטב במילות קישור בתוך הפסקה ובין הפסקאות (בנוסף על כך, כמו כן).

כתיבה בינונית: הסדר בין הפסקאות אינו ברור דיו, חסר חלק ממילות הקישור, הדוגמאות אינן תמיד במקומן (בסביבתו אתרי תיירות רבים... נפרט חלק מהיסודות המינרליים הנמצאים בו: ברום, אשלגן).

כתיבה רדודה: אין רצף בין הפסקאות. לכידות מועטה / קישוריות מועטה (קיים שימוש גורף ב-ו' החיבור או במילה "אז במקום במילות הקישור המתאימות לטקסט).

קישוריות

כתיבה מיטבית: יש שימוש מגוון ויעיל באזכורים ובמילות קישור.

כתיבה בינונית: קיים שימוש נכון בקישוריות, אך אין גיוון במילים ו/או השימוש באזכורים אינו מכוון אל הנושא המתאים (לכל אדם כדאי ללכת לים המלח כי הוא בריא).

כתיבה רדודה: שימוש מוגזם במילות קישור שאינן מתאימות או סתמיות (תבקרו בים המלח ואז תראו שיש שמה הרבה מבקרים ואז תבינו שיש סיבה ואז מעצמכם תחשבו ששווה לבחור בו).

ארגון והיצג ברור של היחידות הרעיוניות במכתב

רמה גבוהה: יש חלוקה ברורה בין שלושת הטיעונים. כל טיעון מכיל הסבר, נימוק ודוגמאות הקשורות אליו. החלוקה לשלושה רעיונות בולטת גם בייצוג החזותי.

רמה בינונית: יש שלושה רעיונות אך חלוקתם אינה ברורה בגלל הרכיב החזותי (הטענה הנוספת כתובה באותה שורה של הטיעון או של הרחבת הטיעון הקודם ו/או חסרות מילות

קישור. קיים בלבול בין הנימוקים ובין ההסברים של הטענות (הבוץ שנמצא לחופי ים המלח עשיר במינרלים וזה קשור גם למה שכתבתי לכם על ייחודיותם של מי הים).

רמה נמוכה: אין חלוקה כלל לכמה טענות או שקיימת חלוקה חזותית בלבד. לדוגמה: הטענה מוצגת כטיעון מס' 1, הנימוק – כטיעון מס' 2, וההרחבה – כטיעון מס' 3.

לשון

משלב לשון

רמה גבוהה: משלב הלשון הולם את המכתב הרשמי.

רמה בינונית: משלב הלשון הולם מכתב רשמי, אך יש בו חריגה אחת או שתיים / יש שימוש בפנייה ישירה (מה שלומכם? מכל הלב!) המתאימה למכתב אישי.

רמה נמוכה: יש שימוש בשפה דבורה / לא תקנית (תקשיבו לרעיון שלי תבחרו את ים המלח. זה אתר מהמם עם יסודות מה זה חשובים. קודם כול הכי נמוך. כבר שיא. כן? מה אני אגיד לכם?)

אוצר מילים

רמה גבוהה: יש שימוש מגוון ומדויק במילים (מינרלים/ חומרים/ יסודות). יש שימוש במילות שכנוע ו/ או בהמלצה.

רמה בינונית: השימוש במילים מגוון אך אינו מדויק תמיד (עוצר נשימה, עין לא ראתה) או שהשימוש מדויק אך אינו מגוון.

רמה נמוכה: השימוש במילים דל מאוד (גם מסביב יפה וגם אפשר לראות את סדום משמה).

תחביר

רמה מיטבית: מבנה המשפט תקין, יש התאם דקדוקי במין ובמספר, יש שימוש נכון במילות יחס ובמילות קישור.

רמה בינונית: המורפולוגיה והתחביר נכונים חלקית.

רמה נמוכה: קיימות שגיאות רבות במבנה המשפט ובהתאם הדקדוקי.

פיסוק

רמה גבוהה: יש שימוש הולם בסימני פיסוק: נקודה, סימן שאלה, נקודתיים, מירכאות וסימן קריאה.

רמה בינונית: השימוש בסימני הפיסוק תקני רק בחלק מהטקסט.

רמה נמוכה: השימוש בסימני פיסוק אינו תקני בכל הטקסט או שאין סימני פיסוק כלל.

כתיב

רמה גבוהה: יש הפרדה בין מילים, אין טעויות.

רמה בינונית: אין יותר משלוש טעויות כתיב (שגיאה חוזרת נחשבת כשגיאה אחת).

רמה נמוכה: יש ארבע שגיאות כתיב או יותר.

יחידה מס'

4

(שני שיעורים)

שיעור ראשון

מבנה השיעור

1. פתיח: היכרות עם טקסט מפעיל באמצעות שלטים ושיח כיתתי
2. טקסט מפעיל על אודות ים המלח
3. פעילויות
4. משימת כתיבה ושיתוף התלמידים

1. פתיח: היכרות עם טקסט מפעיל באמצעות שלטים ושיח כיתתי*

לבחירתכם פתיח בשלושה שלבים:

- א. הצגה של דפי הוראות מתחומים שונים
 - ב. הצגה של שלט מגילה סטנדרטי
 - ג. הצגה של שלטי הוראות בסביבת ים המלח
- * הפניה לתכ"ל, טקסטים למטרות הפעלה, עמוד 34. הוראות – עמוד 44–54.
- לאחר הצגת הדוגמאות לתלמידים מומלץ לערוך שיח כיתתי בנושא. לרשותכם ולבחירתכם מקבץ שאלות לדיון.

הישגים נדרשים	הנחיות למורה	שאלה
הישג 5: זיהוי רכיבי מבנה בולטים בטקסט והבנת תפקידם (הוראות הפעלה)	מומלץ לכוון את התלמידים להבדלי הניסוח של ההוראות. במה הם שונים מטקסט סיפורי?	התבוננו בטקסטים שלפניכם. 1. מה המשותף לדוגמאות אלה?
הישג 4: הבנת המשמעות הסמויה של הטקסט – הבנת מטרת הטקסט, יצירת הכללות והסקת מסקנות.	הוראות הן טקסט המציג תהליך או תיאור והסבר ופונה אל נמען משוער או ידוע כדי להפעיל אותו. הטקסט מסביר איך עושים דבר מה ומתאר לנמען את הפעולות העיקריות שעליו לבצע.	
הישג 4: קישור לידע עולם ממדי הבנה: 4 – הערכה של התוכן ושל התפקיד הטקסטואלי; הערכת מטרותו של הטקסט	בקשו מהתלמידים לחשוב על הוראות מתחומי ענין שונים.	2. אילו הוראות נוספות אתם מכירים?
הישג 2 – הבנת המשתמע; יצירת הכללות		

נוסח שלט מגילה סטנדרטי

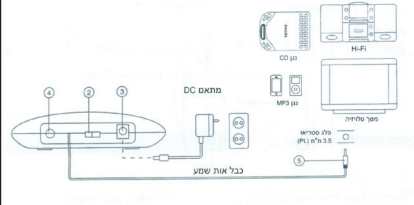
שמורת טבע/גן לאומי _____
ברוכים הבאים!
בשמורות הטבע ובגנים הלאומיים עולם עשיר ומגוון של בעלי חיים וצמחייה, אתרי טבע ונוף, תופעות גיאולוגיות ואתרי עתיקות.

אנא הקפידו על הכללים האלה:

- אין לפגוע בחי, בצומח ובדומם.
- מסלולי הטיול מיועדים למיטיבי לכת. על מובילי הטיול להצטייד במפת סימון שבילים מעודכנת בקנ"מ 1:50,000.
- התנועה מותרת בדרכים ובשבילים המסומנים בלבד.
- אין להתקרב לשפת המצוק. היזהרו מנפילה ומדרדור אבנים.
- התנועה בלילה אסורה. בשעות החשכה השהייה מותרת בחניונים המאושרים לכך בלבד.
- גלישה וטיפוס מצוקים אסורים אלא במקומות שאושרו לכך.
- יש להצטייד ב-5 ליטר מים לאדם ליום. אין להסתמך על מקורות מים טבעיים לשתייה. הקפידו לנעול נעלי הליכה ולחבוש כובע.
- בחורף ובעונות המעבר קיימת סכנת שיטפונות. יש לעקוב אחר תחזית מזג האוויר. במזג אוויר מעונן אין ללכת באפיקי נחלים או לחצותם.
- הכניסה למים אסורה, אלא במקומות שאושרו לכך ועל פי הוראות השילוט המוצב במקום.
- הבערת אש מותרת בחניוני הלילה בלבד ומעץ המובא מחוץ לשמורה או לגן. אין להשאיר אש וגחלים דולקות.
- שמרו על הניקיון. אין לקבור או לשרוף אשפה, קחו אותה עמכם.
- מומלץ להשאיר הודעה בכתב על חלון הרכב, ובה פרטי המסלול, לוח הזמנים ומספר המשתתפים.
- אין לטייל בשטחי אש ללא אישור מתאים מצה"ל.
- הטיול באחריות המטיילים בלבד.

טיול נעים!

רשות הטבע והגנים

התקנה 1. חבר את כבל אות השמע הסטריאופוני עם תקע סטריאו מן המסדר אל שקע האוזניות של מקורות שמע כגון מכשיר טלוויזיה, רסיבר, iPod, DVD וכו'. אם ברצונכם לחבר כבל אות שמע אל יציאת שמע (ימין ושמאל) במקור הצליל, אנו השתמשו בכבל מתאם סטריאו RCA המסופק באריזה. איור 3 2. הכניסו את מחבר מתאם DC/AC לתוך מחבר כניסת DC 12 וולט מאחורי משדר IR (איור 3). 3. ודאו כי הזרם המדוורג של מתאם DC/AC זהה לזרם אספקת החשמל לפי חיבורו לתוך שקע הקיר של אספקת החשמל (איור 3). 4. הכניסו שתי סוללות נטענות (AAA, R3) לתוך תא הסוללות הימני והשמאלי, וודאו כי הקיטוב נכון (איור 4).	צליל פותח צליל סוגר מי שולף יותר מהר אפשרות ב': משחק מלחמה - מחלקים את הקלפים שווה בשווה בין המשתתפים. - כל שחקן שולף קלף ומניח אותו, פניו כלפי מעלה (המילה גלויה). - הזוכה בקלף בכל מהלך הוא מי שהאות הפותחת של המילה שבידו היא המתקדמת ביותר בסדר האלף-בית ושהצליל לקראת בקול את המילה הכתובה בקלף. - אם שני שחקנים או יותר הניחו קלף אשר מתחיל באותה האות, הם מניחים עוד שני קלפים. המנצח במהלך זה - מי שהאות הפותחת של המילה שלו מתקדמת יותר בסדר האלף-בית. מנצח מי שצבר את מספר הקלפים רב ביותר. אפשרות נוספת: שינוי בסעיפים 3-4 השחקן הראשון שמזהה שתי מילים המתחילות או מסתיימות באותה האותה מכריז: זוג! הוא קורא בקול את שמות האותיות או המילים (הכול על פי שלב הקריאה בו הוא נמצא), וזוכה בקלף.	3. לפניכם שלט מגילה (כינוי פנימי של שלטי אזהרה שמציבים פקחי רשות הטבע). א. למה מיועד שלט מגילה? ב. מדוע שלטי מגילה מתאפיינים באזהרות רבות?
א: הישג 4: הבנת משמעות סמויה בטקסט: הבנת מטרת הטקסט. ב: הישג 4: הבנת המשמעות הסמויה של הטקסט - קישור לידע עולם כללי ולידע תחומי. ממדי הבנה א4: הערכה של התוכן ושל תפקיד הרכיבים הלשוניים והטקסטואליים; הערכת מטרתו של הטקסט ב3: פרשנות, מיזוג ויישום של רעיונות ומידע. גיבוש טענות על ומסרים עיקריים	שלט מגילה מיועד לאתרים. שלטי המגילה נועדו להזהיר את המטייל מפני סכנות הצפויות במקום זה ולהבהיר כללי סיור ושימוש באתר.	4. האם כל ההוראות מתאימות לכל אתרי התיירות בארץ?
הישג 5: הפקת מידע ולמידה מן הטקסט - גיבוש עמדה אישית מנומקת על הטקסט ממדי הבנה: 2 - הבנת המשתמע מתוך הטקסט: יצירת הכללות 3 - פרשנות, מיזוג, ויישום של רעיונות ומידע; גיבוש טענות על ומסרים עיקריים	מומלץ לבקש מהתלמידים לנמק את תשובותיהם. כל אתר - על מאפייניו ועל הסכנות הטמונות בו - דורש אזהרות ייחודיות. (בהמשך אפשר להשוות הוראות סטנדרטיות של אתרים ובין ההוראות המיוחדות לים המלח).	

הישג 5: זיהוי רכיבי מבנה בולטים בטקסט הישג 4: הבנת המשמעות הסמויה בטקסט – הסקת מסקנות ב. הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על הכתוב ועל איורים (סמלים) הישג 4: הבנת המשמעות הסמויה של הטקסט – הבנת כוונות ועמדות ממדי הבנה: 4 – הערכה של התוכן ושל תפקיד הרכיבים הלשוניים והטקסטואליים; הערכת מטרתו של הטקסט.	מומלץ להסב תשומת לב התלמידים, שלמרות שפתו הזרה של הטקסט אפשר לדעת את סוג הטקסט – על סמך הממד החזותי. אפשר לפתח שיח בנושא תקשורת: כיצד אדם מוודא שהוא מובן לעמיתו? איורים וסמלים: קלילים וקליטים, שווים לכל גיל ולכל שפה, ומעבירים את המסרים החשובים ללא צורך בעיון מעמיק.	5. לפניכם תמונה של שלטים מהאתר "עינות צוקים" השוכן בקרבת ים המלח. א. מדוע ניצבים באתר שלטים זהים בשפות שונות? ב. התבוננו באיורים בתחתית השלט וחשבו: מה הם באים להוסיף?
הישג 1: הצגת רעיונות בשיחה תוך התאמת תוכן הדברים וצורתם לנושא, ברמת פירוט מתאימה תוך ביסוס הנאמר ממדי הבנה: 3 – יישום הנלמד בטקסט; העלאת השערות בהסתמך על הכתוב; גיבוש מסרים עיקריים	כאן יוכלו התלמידים להיעזר בידע שרכשו בשיעורים הקודמים.	1. אילו הוראות מתאימות לחופי ים המלח?

2. קריאת טקסט מפעיל על אודות ים המלח ושיח כיתתי

לבחירתכם:

הנחו את התלמידים לקריאה עצמאית של הטקסט או קראו את הטקסט יחד עם התלמידים.

כללי בטיחות בים המלח

(על פי עלון ההסברה ושילוט החופים בים המלח)

אזור ים המלח מצטיין בשילוב נדיר של משאבים טבעיים בעלי סגולות רפואיות: שמש ידידותית, מי ים מיוחדים, מים תרמומינרליים, בוך רפואי ותנאים אקלימיים שאין דומה להם בכל רחבי תבל.

עם זאת, עליכם לשים לב לכללי בטיחות הכרחיים בעת הרחצה בים המלח:

1. בכניסה לים היעזרו בגשרוני ההליכה המיועדים לכך.
2. אין להתיז מים! אחוזי המליחות הגבוהים בים המלח עלולים לגרום לצריבות ולכוויות בעיניים.
3. הימנעו מבליעת מים. בליעת מי ים, במיוחד אצל ילדים עד גיל חמש ואצל קשישים עלולה לגרום לנזקים חמורים.
4. מרחו את העור בקרם הגנה וחבשו כובע. אמנם קרינת השמש באזור היא נמוכה, אך בכל זאת מומלץ להתגונן כדי להימנע מכוויות וממכת שמש.
5. יש להרבות בשתיית מים בשעות הבילוי בים.
6. בעונת הקיץ החול בחוף הים לועט. כדי להימנע מכוויות נעלו סנדלים או כפכפים, ובאופן זה תוכלו להגן על כפות הרגליים.
7. היו ערניים וזהירים! באזור ים המלח קיימת תופעה שבה נפערים בורות באדמת האזור (הבורות מכונים בולענים). שימו לב לסביבתכם, בעיקר בלילה.
8. רחצו בשעות היום. רחצת לילה בים המלח מסוכנת הרבה יותר מאשר ביום בגלל זרמים וסחף תתימיים העלולים לגרום לאסונות.
9. אין לרחוץ בים גלי. כאשר נוצרים גלים בים המלח, אפילו אם הם נמוכים מאוד, הסכנה בהם רבה, ולכן הרחצה בים גלי אסורה בהחלט.
10. אל תשאירו ילדים במים ללא השגחה, ולו לשנייה. אביזרי ציפה למיניהם לעולם אינם תחליף להשגחה אישית של מבוגר.

נופשים יקרים, אנו פונים אליכם לנקוט משנה זהירות, לקרוא בעיון את ההנחיות בעלון זה ולהישמע להוראות המצילים והכללים. כך תהיה הנאתכם שלמה ותישמר בריאותכם ובריאות ילדיכם.

בסיום הקריאה מומלץ לערוך שיח כיתתי על הטקסט ועל מאפייניו וכן על כתיבת הוראות. לפניכם מבחר שאלות שיעזרו לכם לקיים את השיח הכיתתי.

שאלה	הנחיות למורה	הישגים נדרשים
מה מאפיין את הטקסט שקראתם? מה ייחודו?	המורה יכוון את התלמידים לכך שזהו טקסט מפעיל, השונה מטקסטים השייכים לסוגות אחרות.	
התבוננו בטקסט שקראתם ובדפי ההוראות הנוספים שהוצגו בתחילה וחשבו: כיצד יש לנסח הוראות?	מומלץ כי המורה יכוון את התלמידים לכללים, ויסביר את מטרותיהם ואת מאפייניהם (שפת ציווי, תמציתיות, כללי עשה ואל תעשה ועוד).	הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על הכתוב, זיהוי רכיבי מבנה בולטים בטקסט והבנת תפקידם הישג 8: זיהוי ושימוש תקין בשבעת הבניינים הקלאסיים ממדי הבנה: 4 הבנת תפקידם של רכיבים לשוניים
אילו רכיבים חשובים בכתיבת הוראות?		הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על הכתוב, זיהוי רכיבי מבנה בולטים בטקסט והבנת תפקידם הישג 8: זיהוי ושימוש תקין בשבעת הבניינים הקלאסיים ממדי הבנה: 4 – הבנת תפקידם של רכיבים לשוניים
מהו אופן הפנייה בכתיבת הוראות?		הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על הכתוב; זיהוי רכיבי מבנה בולטים בטקסט והבנת תפקידם הישג 8: זיהוי ושימוש תקין בשבעת הבניינים הקלאסיים ממדי הבנה: 4 – הבנת תפקידם של רכיבים לשוניים

הפנו את התלמידים אל מרחב הידע הנמצא בחומר לתלמיד. קראו יחד איתם את הכללים לכתיבת ההוראות וכן הסבירו במידת הצורך את שאלות ההשלמה המופיעות מיד בהמשך.

- יש שלוש דרכים לנסח פנייה: בלשון ציווי (הניחו, הורידו, סמן), באופן כללי – בלשון רבים (מניחים, מורידים, מסמנים), וכן בצורות מודליות (יש ל..., מותר ל...)
- משתמשים במשפטים קצרים בזה אחר זה. בדרך כלל ממספרים אותם או כותבים אותם זה מתחת לזה.
- מוסיפים לטקסט הסבר מקדים כדי שהקורא יבין היטב את ההוראות: "במשחק זה משחקות שתי קבוצות..." או: "זהו מתכון פשוט לעוגה חלבית..." , "החומרים הדרושים הם..."
- מפרטים את ההוראה כדי להבטיח ביצוע מדויק; לדוגמה, כותבים את אופן הביצוע: בעדינות, בחוזקה, באיטיות ... מציינים מספרים מדויקים: חמש ביצים, אופים חצי שעה, שני צעדים. מציינים תיאור מקום, אם יש צורך.

מומלץ להחליט על מספר השאלות שיבצעו התלמידים בהתאם ליכולות שלהם.
שאלות השלמה בכיתה

הישגים נדרשים	הנחיות למורה	שאלה
הישג 4: קישור לידע העולם ממדי הבנה: 3 – השוואה ואימות של מידע	תשובה: הוראות 2, 7, 9 קשורות רק לתנאי ים המלח.	1. אילו הוראות בטיחות ייחודיות דווקא לאזור ים המלח, ולא לימים אחרים כמו ים התיכון והכינרת?
הישג 2: כתיבת הוראות להפעלת אחרים ממדי הבנה: 3 – יישום הנלמד בטקסט		2. קראו את המידע וכתבו על פיו הוראת בטיחות למבקרים (זכרו לנסח אותה כראוי). א. בכל חוף מוכר קיימת תחנת הצלה הפועלת בשעות היום. רוב מקרי הטביעה בארץ התרחשו בחופים לא מוכרזים, שלא היה בהם מציל. הקפדה על רחצה בחוף מוסדר מצילה חיי אדם. ההוראה: _____ ב. באזור הים יש שלטי אזהרה, הכוונה ומודיעין. הציות לשלטים אלו יכול למנוע את רוב התאונות. שלטי האזהרה נועדו להזהיר את הרוחצים מסכנות בחופי הרחצה ובים; שלטי הכוונה והמודיעין מאפשרים לכם להתמצא ביעילות בכל הקשור למתקנים, לפעילויות ולשירותים השונים הקיימים בשטח. ההוראה: _____
הישג 4: הבנת המשמעות הגלויה של הטקסט, הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט ממדי הבנה: 1 – איתור הסברים ורעיונות מפורשים		3. מדוע אין להתיז מים בים המלח?

הישג 4: הבנת המשמעות הגלויה של הטקסט, הסקת מסקנות הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על הכתוב ממדי הבנה: 1 – איתור הסברים מפורשים		4. מה יש לעשות כדי למנוע כוויות בכפות הרגליים בימי הקיץ?
הבנת המשמעות הסמויה בטקסט – הבנת מטרת הטקסט ממדי הבנה: 4 – הערכת מטרתו של הטקסט		5. מהי מטרתו העיקרית של הטקסט? א. לשכנע אנשים לבקר בים המלח ב. לספר על טיול שהתקיים בים המלח ג. ללמד אנשים לקרוא כללים ד. למסור הנחיות בטיחות למבקרים בים המלח ולשמור על בטיחותם של המתרחצים
הישג 4: הבנת המשמעות הגלויה של הטקסט; הסקת מסקנות הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על הכתוב ממדי הבנה: 2 – הבנת רעיונות מרכזיים המשתמעים בטקסט		6. ענו על פי הטקסט: למה ישמשו פריטים אלה בעת הביקור בים המלח? משקפיים קרם הגנה סנדלים משקפת
הישג 2: הבעת עמדה מנומקת על טקסט – כתוב, דבור או חזותי – על נושא או על סוגיה הישג 4: הבנת המשמעות הגלויה של הטקסט; הסקת מסקנות הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט ממדי הבנה: 2 – הבנת רעיונות המשתמעים בטקסט הישג 3: הבעת עמדה מנומקת על הכתוב		7. דניאל הגיע לים המלח בשעה תשע בלילה. הוא חשב שכדאי לו להיכנס למים בשעות הערב, כאשר השמש אינה יוקדת. האם צדק? נמקו את תשובתכם על פי הטקסט.

הישג 8: הכרת עקרון תצורת מילים בעברית, המתבססת על אותיות השורש, למטרות הבנת הנקרא ממדי הבנה: 4 – הבנת תפקידם של רכיבים לשוניים		8. מהו שורש המילה בטיחות? הוסיפו שלוש מילים משורש זה.
הישג 8: הכרת עקרון תצורת מילים בעברית, המתבססת על אותיות השורש, למטרות הבנת הנקרא ממדי הבנה: 4 – הבנת תפקידם של רכיבים לשוניים	הציעו לתלמידים לבחור מילים נוספות שאינן רשומות כאן ולהוסיף להן את הסיומת ון.	9. בהוראה מס' 1 כתוב: היעזרו בגשרוני הליכה. גשרון הוא גשר קטן. הסיומת ון 'מקטינה' את שם העצם – מגשר גדול הוא הופך לגשרון. הוסיפו את הסיומת ון לשמות העצם הבאים: ספר+ון= מקל+ון= חדר+ון=

מומלץ לתת לתלמידים לכתוב טקסט מפעיל כלשהו כתרגיל להבנת הסוגה. בסיום הכתיבה הזמינו את התלמידים לשתף בכתיבתם.

- מוצע לסיים כאן את השיעור, אך זוהי המלצה בלבד.

שיעור שני

מבנה השיעור

1. קריאת טקסט מידעי על שימושי המלח ושיח
2. פעילויות הבנה
3. בחירה של טקסט נוסף ופעילויות בעקבותיו

1. טקסט מידעי על שימושי המלח

הטקסט שלפניכם, העוסק בשימושי המלח, הוא טקסט מידעי המשלב פנייה אישית לקוראים. לבחירתכם, קריאת הטקסט בפי המורה או בפי התלמידים:

קראו את הטקסט והשיבו על השאלות.

המלח ושימושי

1 הידעתם? המלח המגיע אל שולחנו מיוצר ממי ים. בעבר הרחוק נהגו לייצר אותו מים המלח, אך כיום מנצלים את מי ים המלח בעיקר להפקת כימיקליים למטרות אחרות, ואילו את המלח השולחני מייצרים ממי ים רגילים. המליחות במים אלו מספיקה לייצור מלח למאכל. מי הים עוברים בצינורות מיוחדים אל בריכות אידוי

5 השוכנות לחופי הים. בבריכות מתאיידים המים בשמש, ולאחר שבועות מספר מצטבר על קרקעית הבריכה המלח הגולמי.

תמונת בריכות המלח

המלח נאסף באמצעות טרקטורים מיוחדים ונלקח לבית החרושת, שם הוא נטחן ונארז, ולאחר מכן משווק לחנויות. המלח הוא מינרל זול המשמש כתבלין. תרומתו לתיקון המאכלים

15 ולהשבחת טעמם רבה מאוד. כאשר מבשלים מאכלים שונים אפשר להוסיף מעט מלח ולהפוך את טעמם לערב כפליים. גם כשהמאכל ניצב על שולחנו, קל וזמין לבזוק מן המלחייה

20 שעל השולחן, ולקבל מאכל טעים בהרבה. (רק תקוו שהמכסה כולו לא ייפול. זה לא נעים. וגם לא טעים...)

אחת מתכונותיו של המלח היא שאינו מתקלקל לעולם. תכונה זו מנוצלת לשימור ולכבישת מאכלים כמו מלפפון במלח ודג מלוח.

מעניין שלמלח יש גם כוח הדומה לבישול, ובהלכות שבת מוזכרות הלכות הקשורות

25 לעניין זה.

זאת ועוד, אם התבוננתם פעם בתהליך הכשרת בשר, בוודאי ראיתם את המליחה:

פיזור מלח גס על פני הבשר כדי שישאב ממנו את הדם כחלק מתהליך ההכשרה.

לאחר זמן מה המלח גם 'פולט' את ש'בלע', ולכן, על פי ההלכה, יש למהר ולהדיח

את המלח מן הבשר לאחר שעה.

30 תכונה זו של שאיבה (המכונה גם "בליעה") יכולה להיות שימושית גם למטרות

ניקיון. אפשר לנקות בגד שהוכתם בדם או בשמן באמצעות כיסוי הכתם במלח.

כאשר מדובר בכתם דם ניתן לראות את המלח ניצבע באדום מכיוון שהוא סופג את

הדם.

אף כאן חשוב לזכור שהמלח גם 'פולט' את ש'בלע', ולכן יש לשטוף את המלח

35 מהבגד, כדי שהבגד לא יתלכלך בשנית.

תכונת השאיבה של המלח יעילה מאד גם למניעת החלקה. אם נשפך שמן על

הרצפה, לרוב תישאר על מקום השמן (או על מקום כתם השמן) שכבה שמנונית

בלתי נמחית, גם לאחר ניגוב נמרץ. מה עושים? כדי למנוע החלקה מפזרים על כתם

השמן מלח הסופג את השמנוניות מן הרצפה.

40 גם בזמן הפשרת שלגים מפזרים מלח על כבישים ומקומות מועדים ומונעים החלקה

על פני הקרח החלקלק.

האם חשבתם פעם מה קורה כאשר המלח בא במגע עם פצע פתוח? הוא מוצץ

וסופג את הדם ומגביר את עוצמת הכאב... לדעתי – כעת תבינו את פשרו של הביטוי

הנאמר למי ש"זורה מלח על פצעי חברו": זהו משל לא נעים בהחלט למי שמוסיף

45 צער על צערו של חברו.

ואם כבר טעמנו מן המלח, תרתי משמע, חשוב לדעת שאכילת המלח מומלצת אך

ורק בכמות מזערית. צריכה מוגזמת ממנו עלולה לגרום מחלות.

"הממעט בו ישבע, המרבה בו יחסיר".

הנה כי כן, כמו בכל דבר, כך גם במלח, יש להשתמש בצורה מושכלת...

2. פעילויות הבנה

לאחר הקריאה מומלץ לקיים שיחה קצרה בכיתה שבה יאתרו התלמידים את מטרת הטקסט.

הצעות לשאלות בכיתה

שאלה	הנחיות למורה	הישגים נדרשים
1. תארו בלשונכם את מסלול המלח מן הים אל השולחן.	מומלץ לוודא שהתלמידים עונים תשובות מלאות.	הישג 2: תיאור והסבר של תופעות ותהליכים הישג 2: סיכום של מידע ממקור אחד לפחות, כחלק מתהליך למידה הישג 3: שמירה על רצף בין משפטים ובין פסקאות ושימוש בקשרים: קשרי זמן, קשרי סיבה ותוצאה ממדי הבנה: 1 – איתור פרטי מידע מפורשים
2. סמנו בטקסט את המשפטים שמוזכרים בהם דינים הקשורים למלח.		הישג 4: הבנת המשמעות הגלויה של הטקסט; הבנת הנושאים המפורשים. הבנת המשמעות הסמויה של הטקסט: יצירת הכללות, קישור לידע תחומי (תורני) ממדי הבנה: 1 – איתור פרטי מידע מפורשים
3. הקיפו בעיגול תארים המתאימים למלח: ממכר מבשל פולט סופח תופח	מומלץ לבקש מהתלמידים להוסיף מילת תואר נוספת למלח שאינה מופיעה בטקסט.	הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט בהסתמך על הכתוב הישג 4: הבנת מילים בהקשרן ממדי הבנה: 1 – איתור פרטי מידע מפורשים
4. ברית מלח היא כינוי להבטחה שלא תופר לעולם. מדוע המלח מתאים לסמל הבטחה כזו?		הישג 4: הבנת המשמעות הסמויה בטקסט; הסקת מסקנות ממדי הבנה: 2 – הבנת רעיונות מרכזיים המשתמעים מהטקסט
5. נסחו עצות וטיפים לשימוש במלח. הקפידו לפתוח את המשפט במילות המלצה (כדאי, מומלץ) או במילים המציגות אפשרות (ניתן, אפשר).	דוג' לטיפ אפשרי: הבגד הוכתם בלכלוך שומני? מומלץ לפזר מלח על מקום הכתם, ולאחר כמה דקות לשטוף במים קרים.	הישג 2: כתיבת הוראות להפעלת אחרים הישג 3: שימוש באוצר מילים שהולם את הנושא, את הנמענים ואת המטרה הישג 5: הפקת מידע מן הטקסט ממדי הבנה: 3 – יישום הנלמד בטקסט

הישג 7: זיהוי תופעות ייחודיות של הלשון בטקסטים מהמקורות היהודיים הנלמדים בכיתה ממדי הבנה: 4 – זיהוי משלב הלשון ומשמעותו	מומלץ להסב את תשומת לב התלמידים לבידול משמעות בין לשון חכמים ללשון ימינו. את ההסבר הבא כדאי לספק לתלמידים אחרי השיחה – תינוק בזמן חז"ל פירושו ילד, ובימינו פעוט עד גיל שנה ועשרה חודשים	6. עיינו במעשה המובא במדרש רבא: ”אחד מאתינס בא לירושלים. מצא תינוק אחד ונתן לו פרוטות. אמר לו: ”לך מצא והבא לי מה שאוכל, ואשבע, ואותיר לדרך”. הלך התינוק והביא לו מלח. אמר לו [האיש לילד]: ”מלח אמרתי לך שתביא לי?” אמר לו [הילד] לאיש] ”ולא כן אמרת לי: ”לך מצא והבא לי מה שאוכל, ואשבע, ואותיר לדרך”. חייך, שיש בזה שתאכל, ותשבע, ותותיר ותיטול לדרך!” השיבו על השאלות הבאות: א. למי הכוונה במילה תינוק?
הישג 7: הבנת הנושאים, הרעיונות והמסרים העולים מהקריאה בטקסטים, שהם חלק מהמורשת התרבותית היהודית ממדי הבנה: 2 – הבנת רעיונות מרכזיים המשתמעים מהטקסט		ב. סיפור זה מובא כהוכחה לחוכמתם של ילדי ירושלים בזמן חז"ל. במה מתבטאת חוכמתו של הילד?
הישג 4: הפקת מידע מטקסט בהסתמך על הכתוב. ממדי הבנה: 3 – השוואה ואימות של מידע		7. כתבו מהו הידע החדש שנוסף לכם בעקבות טקסט זה.

3. בחירה של טקסט נוסף ופעילויות

עליכם לבחור לפחות טקסט אחד נוסף שיילמד בכיתתכם. באפשרותכם לבחור טקסטים שונים, לתלמידים שונים, על פי הצרכים והיכולות שלהם.

חשוב לתת לתלמידים הזדמנות לקריאה עצמאית של הטקסטים, אך במידת הצורך – ניתן לקרוא בפניהם. לאחר בחירת הטקסט הציבו שאלה או שתיים לפני הקריאה כדי לכוון את הקוראים.

כאן מוצגים לפניכם טקסטים לבחירה.

אפשרות מס' 1

1. מהו מבנה הידיעה? ומדוע ידיעה עיתונאית בנויה כך?
2. עיינו בגוף הידיעה: מה גרם לח"כ לשלוח מכתב לנשיא המדינה?
3. מה החשש שמעלה חבר הכנסת בנוגע לבולענים?
4. כתבו מהו הידע החדש שנוסף לכם בעקבות טקסט זה.

תמונת בולען במגרש חניה

הצעה למשימת כתיבה

שאלה	הנחיות למורה	הישגים נדרשים
כתבו מתכון לכבישת מלפפונים בהתאם לטקסט "לכבוד שבת" שקראתם.	מומלץ לפרט לתלמידים את הנדרש בכתיבת מתכון. הנחו אותם: כתבו את המתכון על פי התבנית המקובלת לכתיבת מתכונים: כותרת, רכיבים והוראות הכנה מפורטות. היעזרו בכללי כתיבת הוראות כפי שנלמדו בכללי הבטיחות לרוחצים בים המלח. הקפידו על סדר ההוראות ועל לשון אחידה.	הישג 2: כתיבת הוראות להפעלת אחרים ממדי הבנה: פרשנות, מיזוג ויישום של רעיונות ומידע

לנוחותכם מצורף מחוון לבדיקת תוצרי התלמידים. החליטו על דרך הבדיקה: הערכה עצמית מבוססת על המחוון, הערכת עמיתים או בדיקה והערכה של המורה.

תבחינים לכתיבת מתכון למלפפונים חמוצים

תוכן

כתיבה מיטבית: מטרת הטקסט מוצגת במפורש ובהירות: יש במתכון כותרת ברורה/ הקדמה קצרה, כמו:

מתכון למלפפונים חמוצים

או:

לפניכם מתכון למלפפונים כבושים במלח...

כתיבה בינונית: הכותרת דלה ולא ברורה (למשל: מתכון) או שההקדמה אינה מעבירה את המידע הנדרש (למשל: מלפפונים חמוצים).

כתיבה דלה: אין כותרת וגם לא הקדמה או שהכותרת אינה מבהירה מה תוכן הטקסט (למשל: מבשלים).

פיתוח התוכן

כתיבה מיטבית: המתכון מכיל את כל המרכיבים על פי הטקסט המצורף, וכן את כל הוראות ההכנה על פי הטקסט.

כתיבה בינונית: הטקסט מכיל את כל רכיבי המתכון (החומרים), אך חלק מההוראות מושמטות.

או: הוראות ההכנה כתובות במלואן, אך חלק מן הרכיבים מושמטים.

כתיבה דלה: המתכון מכיל רק שניים-שלושה רכיבים עיקריים, ומפרט רק שתיים-שלוש הוראות הכנה.

מבנה

כתיבה מיטבית: מבנה המתכון ברור. מופיעים בו כותרת/ הקדמה, מרכיבים, אופן ההכנה. ההוראות מופיעות לפי סדר הפעולות. נעשה שימוש במשפטים קצרים הכתובים זה תחת זה.

כתיבה בינונית: המתכון כתוב בחוסר סדר, הרכיבים והוראות ההכנה משולבים זה בזה, סדר הפעולות אינו מדויק ו/או המשפטים ארוכים וכתובים ברצף.

כתיבה דלה: רכיבי המתכון אינם כתובים בנפרד, פעולות ההכנה מבולבלות ומשפטי המתכון מועתקים בצורתם התהליכית המפורטת מן הטקסט המצורף.

לשון

כתיבה מיטבית: הפנייה מנוסחת בלשון אחידה – ציווי / פנייה כללית / צורות מודאליות כמו:

הניחו... הוסיפו... / מניחים... מוסיפים...

יש שימוש בתיאורי אופן ובשמות מספר. לדוגמה: מניחים בזהירות / ממתינים בסבלנות / שתי כפיות מלח.

יש שימוש בסימני פיסוק מתאימים, למשל: נקודה בסוף כל הוראה (משפט).

כתיבה בינונית: המתכון מנוסח בחוסר אחידות לשונית, ויש מעברים לא עקביים בין לשון ציווי, פניה כללית וצורות מודאליות. כמו כן ייתכנו תיאורי אופן שאינם מספקים ואין סימני פיסוק בכל המשפטים.

כתיבה דלה: המתכון מנוסח בלשון סיפורית או מדוברת. (למשל: תשימו את המלפפונים בצנצנת..., אימא שלי מוסיפה שתי כפות מלח..., לא כדאי לכם לבחור מלפפונים גדולים..., אין תיאורי אופן ו/ או אין שמות מספר ואין נקודה בסוף משפט.

כתיב

כתיבה מיטבית: אין שגיאות כתיב.

כתיבה בינונית: יש שגיאת כתיב אחת או שתיים.

כתיבה דלה: יש יותר משלוש שגיאות כתיב.

אפשרות מס' 2

ידיעה עיתונאית: בעיית הבולענים *

בטקסט זה יכירו התלמידים את סוגת הכתיבה העיתונאית ויחשפו לממדי הבעיה הקשה שהבולענים יוצרים.

* הפניה לתכ"ל, ידיעה עיתונאית, עמודים 23-33.

בעמודים 24-27 יש שלושה טקסטים לבחירה. בחרו אחד מהם, קראו אותו וענו על השאלות.

ח"כ ברושי לנשיא: "התערב בסוגיית הבולענים באזור ים המלח"

ח"כ ברושי שיגר מכתב לנשיא המדינה בעקבות פגישה עם חברי קיבוץ עין גדי. בפגישה שטחו החברים בפניו את פגיעתה הקשה של תופעת הבולענים.

מאת מאיר ברגר

ח"כ ברושי סייר ביישובי הבקעה וצפון ים המלח ונפגש עם חברי קיבוץ עין גדי, שתופעת הבולענים הקשה באזור ים המלח פגעה קשות בחייהם ובפרנסתם. בעקבות המפגש שיגר חבר הכנסת ברושי מכתב לנשיא המדינה, ובו הוא מבקש את התערבותו בנושא, בשל החשיבות הלאומית של ההתיישבות באזור זה של המדינה.

"בחדש הקרוב ממשלת ישראל תתבקש להתייחס לבעיית הבולענים בים המלח. בעיה זו גוזרת מוות איטי ובטוח על ההתיישבות העובדת בגבול המזרחי של מדינת ישראל: הקיבוצים עין גדי ומצפה שלם," סיפר ברושי במכתב. לדבריו, הגיע מבחן האמת והאומץ של כבוד הנשיא ושל ראש ממשלת ישראל - להחליט החלטות אמיצות. "בשל חשיבות העניין, אבקש מנשיא המדינה לפנות לראש הממשלה כדי לקדם החלטה שהולמת את המציאות הקשה ולהציל את קיבוץ עין גדי ומצפה שלם," הוסיף ברושי.

על פי "המבשר", ו' תשרי תשע"ח

הצעות לשאלות השלמה בכיתה

שאלה	הנחיות למורה	הישגים נדרשים
1. מהו מבנה הידיעה? ומדוע ידיעה עיתונאית בנויה כך?	מומלץ לשים לב לכותרת, לפתיח, למקור העיתונאי, למקור ציטוט, לחזרות הרבות הנובעות מאופי הידיעה העיתונאית. החזרות נועדו ללכוד את תשומת לב הקורא ה"מרפרף", ולכן מדגישות שוב ושוב את עיקרו של המידע.	הישג 5: זיהוי רכיבי מבנה בולטים והבנת תפקידם; זיהוי הרעיונות העיקריים בטקסט הישג 4: הבנת מטרת הטקסט; זיהוי הזיקה בין מבנה הטקסט ועיצובו לבין תוכנו ממדי הבנה: 4 – הבנת תפקידם של רכיבי מבנה
2. עיינו בגוף הידיעה: מה גרם לח"כ לשלוח מכתב לנשיא המדינה?		הישג 4: הבנת כוונות ועמדות הישג 5: הפקת מידע מעיתונים יומיים, בהסתמך על הכתוב; שימוש במקדמי ארגון שבטקסט למציאת המידע הדרוש ממדי הבנה: 1 – איתור פרטי מידע מפורשים
3. מה החשש שמעלה חבר הכנסת בנוגע לבולענים?		הישג 5: הפקת מידע מעיתונים יומיים, בהסתמך על הכתוב הישג 5: הבנת הנושאים המפורשים בטקסט ממדי הבנה: 1 – איתור הגדרות ורעיונות
4. כתבו מהו הידע החדש שנוסף לכם בעקבות טקסט זה.		הישג 4: הפקת מידע מטקסט בהסתמך על הכתוב ממדי הבנה: 3 – השוואה ועימות של מידע

במצולות / טובי וינברגר

שְׁדוֹת מוֹרִיקִים, צִמְחָה,

הָיוּ לְמִדְבָּר וְצִיָּה

מְקוֹם חַיִּים וּפְרִיחָה

הַפֶּךְ לְעֵמֶק בְּכֹא.

מֵעַמְקֵי יָם הַהֶפְכָּה

עוֹלָה גַם בְּרָכָה

סְגֻלוֹת מְלָחִים,

אוֹצְרוֹת גְּנוּזִים.

הֵיטָב?!

מִיָּדוֹ הֶרְחוּמָה

רְפוּאָה בְּמִכָּה הַטְּמָנָה,

וּבִנְבוּאָת הָעֵתִיד -

נְחֵמָה.

שאלה	הנחיות למורה	הישגים נדרשים
1. מצאו ארבעה תיאורים לים המלח הכתובים בשיר זה.		הישג 6: הבחנה בשימוש ייחודי במילים ובצירופי מילים בשירה ממדי הבנה: 1 – איתור פרטי מידע מפורשים
1. בנביא מובא שכאשר יבוא המשיח 'יתרפא' וישתקם ים המלח, ויחיו בו דגים רבים כמו בים רגיל. שנאמר: "... נַחֲם כָּל חֲרִבְתֵּיהָ וַיֵּשֶׁם מִדְּבָרָהּ כְּעֶדֶן וְעֶרְבָתָהּ כֶּגֶן ד'...." (ישעיהו נא, ג) וזהו סימן של תחיה וגאולה לכל ישראל: "וְאַתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנַפְכֶם תִּתְּנוּ וּפְרִיכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לָבוֹא" (יחזקאל לו, ח).		הישג 7: הבנת הנושאים, הרעיונות והמסרים העולים מהקריאה בפסוקים הישג 6: הרחבת משמעותה של היצירה על ידי מסרים וזיקות למקורות היהודיים ממדי הבנה: 2 – הבנת רעיונות מרכזיים המשתמעים מהטקסט
1. שערן: מדוע אין חרוז למילה היאך ?	המילה היאך היא בעלת משמעות בפני עצמה, ובכוונת תחילה חורגת ממבנה השיר הרציף – כשאלה עוצמתית ומהדהדת. מומלץ לתת לתלמידים למצוא מילה נוספת החורגת ממבנה השיר כדי להדגיש את עוצמתה וייחודיותה (המילה נחמה).	הישג 6: זיהוי המאפיינים הבולטים בשירים: חריזה, מקצב, ... חזרות, קישור בין המאפיינים לבין משמעות השיר ממדי הבנה: 3 – העלאת השערות בהסתמך על הכתוב

השיר מזמן שיח כיתתי, ולכן מומלץ לקיימו. לפניכם כמה שאלות מנחות.

שאלה	הנחיות למורה	הישגים נדרשים
1. מצאו בשיר הוכחות לכך שמדובר על ים המלח.		הישג 6: זיהוי נושאים, רעיונות ומסרים מרכזיים ביצירה ממדי הבנה: 2 – הבנת רעיונות מרכזיים המשתמעים מהטקסט
2. איזו ברכה טמונה במעמקיו של ים המלח?	מומלץ להעמיק בנושא העיוני: גם בעונש מקפל הקב"ה את הברכה, בבחינת מקדים רפואה למכה. זאת ועוד: כל עונש אלוקי הוא תיקון ורפואה. לדוגמה: גנב שנתפס בגניבתו נמכר לעבד בבית הגון שבו מכבדים אותו ודואגים לכל צרכיו, ובו הוא מתחנך למוטב, ולא נענש במאסר או במכות כנקמה על גניבתו.	הישג 6: גילוי משמעויות מפורשות וסמויות ביצירה; וכן מסרים וזיקות למקורות יהודיים ממדי הבנה: הבנת רעיונות מרכזיים המשתמעים מהטקסט

יחידה מס'

5

(שני שיעורים)

שיעור ראשון

שאלון / מבדק

בחלק זה של היחידה תוכלו לבחור את הדרך המתאימה לכיתתכם לביצוע סיכום ולבדיקת ידע. אפשרות רגילה היא להציג בפני התלמידים את שאלון הידע, ולתת לכל תלמיד לבצע זאת בעצמו.

לאחר מילוי השאלון אפשר לבצע בדיקת עמיתים: כל תלמיד בודק את השאלון של חברו. התלמידים יכולים להציע זה לזה מידע נוסף כדי להשלים את החידון בצורה טובה יותר.

אפשרות נוספת היא להציע לתלמידים למלא את השאלון בזוגות, כמעין הכנה לחידון כיתתי. לאחר שהילדים יסיימו את השאלון הם יתבקשו להכין חידון כיתתי ולהציגו בפני שאר התלמידים. לפניכם השאלון לבדיקת ידע התלמידים.

שאלון לסיכום היחידה

1. כתבו שלוש עובדות חדשות שלמדתם על ים המלח.
2. מה הקשר בין ים המלח להפיכת סדום?
3. לפניכם שאלות. חשבו באיזה טקסט ניתן למצוא תשובה על כל שאלה. העתיקו את כותרת הטקסט המתאימה.

השאלה	התשובה נמצאת בטקסט:
באילו שעות מותר לרחוץ בים המלח?	
מדוע נסוגים מי הים?	
מדוע מגיעים אנשים חולים לרחוץ בים המלח?	
מתי הוקמו מפעלי ים המלח?	
מדוע נקרא ים המלח בשם זה?	
מה מייצרים במפעלי ים המלח?	
מדוע נענשה אשת לוט ונהפכה לנציב מלח?	
באילו מקומות נוספים ניתן לבקר באזור ים המלח?	
היכן מוזכר ים המלח בחומש בראשית?	
אילו נזקים עלולה לגרום ירידה במפלס ים המלח?	

הכותרות

- נעים להכיר: ים המלח
- איכות חיים בים המוות

- ים המלח – אתרים סביב לו
- מפעלי ים המלח
- הים הנעלם
- המלח והים – ים המלח במקורות
- נציב מלח בהר סדום
- המלח ושימושיו
- הוראות בטיחות לרוחצים בים המלח

4. כתבו מילים מנוגדות.

- צף
- התמעטו
- נזק
- מזרח

5. חלק מהמשפטים שלפניכם מנוסחים ככללים. הקיפו אותם.
 חופו של ים המלח שונה מחופי ים אחרים.
 אין ללכת יחפים באזור החוף.
 היכנסו אל הים בשעות היום.
 יש באזור שלטי הכוונה ושלטי מודיעין.
 אל תשכחו להצטייד בקרם הגנה מפני השמש.

6. ביחידה זאת למדתם טקסטים מסוגות שונות. מתחו קו בין שמות הסוגות לבין מאפייני הסוגות.

סוגות טקסטים שנלמדו ביחידה זו

מאגר מאפיינים

טקסט מן המקורות	שורות קצרות, חריזה, משקל וקצב
טקסט מפעיל	עובדות, הסברים ודוגמאות
שיר	פסוקים, מדרשים ופירושים
ידיעה עיתונאית	מילות הוראה, כללים מתומצתים
שיר	כותרת, פתיח, תוכן חדשותי

7. איזה טקסט מהטקסטים שקראתם עניין אתכם ביותר? נמקו את תשובתכם.

מוצע שכאן יסתיים השיעור, אך זוהי המלצה בלבד.

שיעור שני ומסכם

מבנה השיעור

1. פעילויות לסיכום הנושא
2. הערכה חלופית

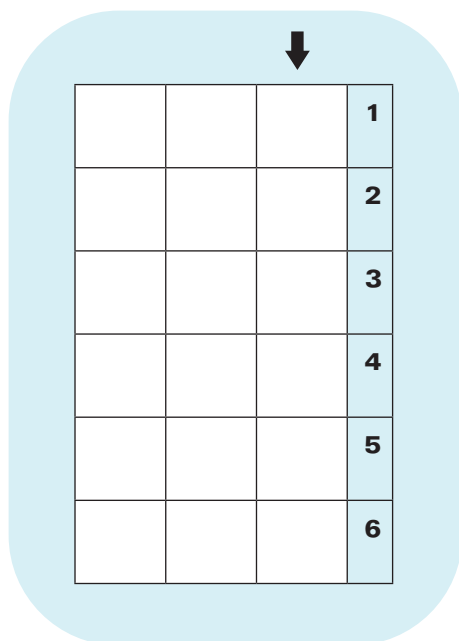
1. פעילויות לסיכום הנושא

בחלק זה של היחידה עליכם לסכם עם התלמידים את הנלמד לאורך כל היחידה. באפשרותכם לבחור מהפעילויות המגוונות המוצעות כאן או להוסיף הצעות לפי ראות עיניכם.

תשבץ סיום

החליטו אם אתם מעוניינים לפתור את התשבץ כמשימה כיתתית או יחידנית. אם בחרתם לפתור עם התלמידים את התשבץ כמשימה כיתתית אפשר לבצע זאת בקבוצות: כל קבוצה תתחרה בקבוצות האחרות בפתרון נכון ומהיר של התשבץ.

1. איזו מילה משותפת למלח, התיכון, אדום?
 2. איזו מילה משותפת לשולחן, בישול, ים?
 3. איזו מילה מנוגדת למילה עמק?
 4. מהו שמה של אשת לוט?
 5. מיהו היחיד שניצל מהפיכת סדום?
 6. מהו הגבול בין הים ליבשה?
- מה קיבלתם בראש התשבץ? (ים המלח)

לפניכם הצעה נוספת לפעילות סיום.

המורה מציין מושגים לימודיים שהוזכרו במהלך היחידה: כותרת, עובדה, דעה, הנגדות, שאלה רטורית, פתיח, אירוניה, מטרת הכותב וכו'. התלמידים יצטוו דוגמאות מתוך הנלמד. ניתן לגוון: לתת הגדרה למושג, ועל התלמידים יהיה לזהות את המושג ולציין את הקשרו לנלמד.

ניתן למלא יחד עם התלמידים טבלת סיכום מושגים. לפניכם דוגמה.

המושג	הגדרה	דוגמה מן הטקסטים שנלמדו
עובדה	מעשה שנעשה, פעולה, אירוע שקרה, דבר של ממש. את העובדה ניתן להוכיח, ואין ויכוח באשר לנכונותה.	אחוזי המליחות הגבוהים בים המלח עלולים לגרום לצריבה בעיניים.
דעה	השקפה, סברה, עמדה. על דעה אפשר להתווכח (בניגוד לעובדה).	בשל חשיבות העניין, אבקש מנשיא המדינה לפנות לראש הממשלה על מנת לקדם החלטה שהולמת את המציאות הקשה ולהציל את קיבוץ עין גדי...
הנגדה	מילים המביעות ההפך זו מזו, להדגשה	שדות מוריקים, צמחייה הפכו למדבר וציה.

2. הערכה חלופית

לפניכם הצעה לפעילות סיום חווייתית בביצוע התלמידים.

בסיום היחידה יתחלקו התלמידים לקבוצות. כל קבוצה בוחרת סוגה שעליה היא מעוניינת לעבוד בצורה יצירתית.

לדוגמה: קבוצה שבחרה לעבוד על הטקסט "לכבוד שבת" תוכל להביא לכיתה מלפפונים שכבשה בעצמה, ולשתף את הכיתה בחוויה.

קבוצה שבחרה את הטקסט המרכזי, תוכל להכין מדריך למטייל ולהציגו במליאת הכיתה.

קבוצה שעובדת על כללי הבטיחות תוכל להציג המחזה/ הצגה קצרה על נושא הבטיחות.

קבוצה שתבחר את השיר תוכל להציג אותו כמקהלה (דיבור/ שירה).

המורה יכול להשתתף אף הוא בהכנת הפעילות או להציע לאחת הקבוצות פעילות בלשית. פעילות זו יכולה להתקיים כמשימת פיצוח חידה בלשית או כפעילות של הצגה בהתאם לטקסט הכתוב כאן.

אם תחליטו לבחור בפעילות בלשית, יהיה עליכם להדפיס את הטקסט שלהלן ולחלקו לתלמידים. אם תחליטו להפוך טקסט זה להצגה, יהיה עליכם לכוון את התלמידים לבחור תפקידים ולהציג את הטקסט.

להלן הטקסט.

אב דואג מתקשר למשטרה. הוא מבקש עזרה: בנו יצא לטיול לפני שעות ארוכות, ולא יצר קשר. הוא אינו יודע לאן הבן שלו הלך.

אבל הוא מספר שדיבר איתו בבוקר, לפני עשר שעות. על מה דיברו? במשטרה משיגים הקלטה של השיחה האחרונה...

מאזינים במשותף להקלטת השיחה הנשמעת קטועה לעיתים.

על סמך ההקלטה העלו במשטרה ניחוש היכן שוהה הבחור הנעדר.

בשיחה נאמר:

ירידות חדות בכביש... לועס מסטיק (להקלה על הלחץ באוזניים),

לא יודע לשחות אבל לא חושש

לקחתי שקית להביא לך בוך

מקסימום אלך לבית מלון

שכחתי את קרם ההגנה מפני השמש...

עשיתי תיאום ביטחוני מפני שטחי אש

איזה חום...

צהוב... חום... דקלים ממרחק, הארטיק נמס ביד,

חבל שלא לקחתי ביצה, יכולתי לבשל אותה בשמש

הסנדוויץ' מקולקל.

עד כאן השיחה.

היכן מטייל הנער? באיזה אתר? אילו פרטים בשיחה שימשו רמזים למציאת התשובה?

אם התלמידים נהנו מחידה זו, הציעו להם לכתוב חידות בלשיות נוספות על מקומות אחרים בארץ.